

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԳԱԻԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԱՄԲՈՂԶ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ՀԱՄԱԿԵԴՐՈՆ ԴՐՈՒԹԵԱՍԲ

ՆՈՐ ԴՊՐՈՅ

Բարոյագիտութիւն, Քաղաք. Կրթութիւն,
Պատմութիւն, Աշխարհագրութիւն, Թուարանութիւն,
Գիտութիւններ, Մայրենի լեզու

Պ Ա Տ Կ Ե Ր Ա Չ Ա Ր Դ

Տարրական Ընթացք

Ը. Պ Ր Ա Կ

491.99-8

ԳՐԻՔ ԱՇԽԱԿԵԻՏԻՆ

7-23

معارف نظارت جلیله سنک ۴۰۰ نومرولی و فی ۲۱
تاریخلو رخصتنامه سبله طبع اولمشدر

Հ Ր Ա Տ Ա Ր Ա Կ Ի Չ

ՍՄԲԱՏ ԴԱԻԹԵԱՆ

1902

29 MAR 2013

1005-10

428 ԲԱՐՈՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

86-ԴԱ

491.99-8

7-23

← Գ - Գ →

ՔԱՂՅՐ ԲՆԱՌԻՐՈՒԹԻՒՆ

1002
8702

1. ԽՆՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Բարկուրիներ վստահաւոր բան է. — Բարկանալը գէշ բան է: Բարկացած ատեն, մարդ շատ անգամ ա՛յնպիսի ծանր բաներ կ'ընէ որ յետոյ սաստիկ կը դժուար: Բարեկամներէս մէկը անցեալ օր պատմութիւն մ'ըրաւ ինչի: Մեր դրացի տղան, ըսաւ, թէ եւ շատ պզտիկ, բայց սաստիկ բարկացող է, ամենաչնչին պատճառով կը դայրանայ, աչքերը կը դառնան, դէմքը կը կապուանայ: Անցեալ օր մայրը գործի մը համար դուրս ելած ժամանակ, պզտիկ աղջիկն այդ եղբօր հրակողութեան կը յանձնէ. պզտիկը կը սկսի գետնի վրայ քսուիլ և ձեռքերը կ'երկնցնէ հոն աթուռի մը վրայ՝ դուրս ազտիկ գիւրքը առնելու համար: Եղբայրը կը բարկանայ՝ քանի մ'անգամ կը պողայ քրօնը, բայց պզտիկ երախան ի՛նչ կը հաւկնայ անոր ըսածը: Վերջապէս պզտիկը կարմիր գէրքը վար կ'առնէ աթուռէն, իսկ առգին եղբայրը՝ կատաղած՝ ուժով մը մէկ կողմ կը հրէ քոյրը: Խեղճ պզտիկը մէջքին վրայ կը դառնայ և գլուխը վառարանի սուր անկիւնին կը հանդիպի, կը ձեղքի և արիւնը կը սկսի հոսիլ: Վէրքը ծանր էր, քոյրը մեռաւ: Իսկ բարկացող տղան հիմա ամէն օր իր յեմարութեանը վրայ կուլայ և չեմ յուսար որ ամբողջ կեանքին մէջ մոռնայ այս բանը:

1. Առած. — Բարկուրիներ կոտորած խեղդութիւն է:
 2. Առած. — Անխաւարդ լինելը պարտաւոր կը նախասեն:

Նոր Դպրոց, Բ.

2. ԽՍՈՍԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Ներողամտութիւն. — Պէտք է ներողամիտ ըլլալ: Մարդիկ եթէ իրարու յանցանքներուն չներէին, պիտի չկրնային մէկտեղ ապրիլ: Շատ անգամ դպրոցական տղաքներն են որ չնչին բաներու համար իրարու կը հակառակին և իրարու դէմ ոխ կը պահեն:

Օր մը, դասամիջոցին, դասարանի մը տղաքը սկըսան իրարու հետ վէճ ընել: Կէս մը կ'ըսէին թէ պէտք է պատուհաններ բանալ որովհետեւ տաք է, միւս կէսը կը պնդէր թէ պէտք է գոց պահել, որովհետեւ ցուրտ էր: Ու այս պատճառաւ իրար կը քաշքշէին, կը հրմշտըկէին, մէկը բանալ կ'ուզէր միւսը գոցել, դասարանին մէջ տոկալի աղմուկ մը:

Ուսուցիչը ներս մտաւ, ամէնքը լռեցին: Երբ պատճառը հասկցաւ, ըսաւ անոնց, «Իրա՛ւ կը զարմանամ որ այսպէս չնչին պատճառի մը համար իրարու հետ կռուելու ելած էք: Ձեզմէ մաս մը կ'ուզէ որ օդը զով ըլլայ, շատ լաւ՝ անոնք թող սա վերի պատուհանին առջեւ ժողովուին ու զայն բաց պահեն, միւս մասը կ'ուզէ որ տաք ըլլայ, թո՛ղ սա վարի պատուհանին առջեւ հաւաքուին ու գոց պահեն զայն: Այսքան մը բան ալ չի կրցաք խորհիլ: Ա՛ժօթ չէ՞ որ այս ոչինչ բանին համար ես միջամտեմ, ես ձեզի խելք սորվեցնեմ: Ասկէ զատ, տես՛ք, դուք ամէնքդ ալ յանցաւոր էք այս պահուն: Բայս ես ձեզի չեմ պատժեր, կը ներեմ, որպէս զի դուք ալ օրինակ առնէք և իրարու նկատմամբ ներողամիտ ըլլաք:

3. Առած. — Ներողամիտ մտադրութեամբ հաւանկութիւնը կը մասկի:

3. ԽՍՈՍԿՑՈՒԹԻՒՆ. Քաղցրաբարոյ ըլլալու է. — Աշխատեցէ՛ք, տղա՛քներս, որ անուշ բնաւորութիւն մ'ունենաք: Երբեք մէկուն վրայ գէշ խօսքեր մի զրուցէք. բարկացեալ, ծաղրող, ետասէր մի՛ ըլլաք, քաղցրաբարոյ եղէք միշտ, այսինքն ամէնուն հետ անուշութեամբ վարուեցէք: Դիտեցէք թէ ձեր ընկերներուն մէջ որո՞նք ամէնէն աւելի կը գովուին, կը սիրուին. պիտի տեսնէք որ այն տղաքները, որոնք ազնիւ են, իրենց ընկերներուն վրայ աղէկ կը խօսին, զուարթ և համարձակ են:

Միթէ դուք կ'ուզէ՞ք որ մէկը ձեզ չարչարէ, ձեզի հետ բարկութեամբ խօսի, գործի մը համար կոշտ կերպով ձեզ վճնտէ, ձեր երեսը չնայի, ձեզ արհամարհէ, ձեր ետեւէն ձեզի չար խօսքեր ըսէ: Ձէ՛, այս բաները չէք ուզեր: Ուրեմն աշխատեցէ՛ք որ դուք ալ այս տեսակ բաներ չընէք ուրիշներուն, անա այն ատեն քաղցրաբարոյ կ'ըլլաք:

4. Առած. — Քաղցրաբարոյ մտադրութեամբ արդէ ինքն իրեն քարիք մ'ե ընկերութեան մէջ:

5. Առած. — Երբ դուք մեր եղբայրներուն հետ քաղցրաբարոյ չեմ, ինչպիսի կրեմք պահանջե՞լ որ անոնք քաղցրաբարոյ ըլլան ձեզի հետ:

4. ԽՍՈՍԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Միշտ քաղցրութիւն, ամենեւին խօսութիւն. — Պզտիկ Սաթինիկ սենեակին մէջ իր դասերը կը պատրաստէր: Թուաբանութեան խնդիր մը կար, պէտք էր թիւ մ'ուրիշ թիւէ մը հանել, Սաթինիկ չէր կրնար, կը նեղուէր: Անշուշտ վարժուհին շատ անգամ այդ դասը բացատրած էր, բայց Սաթինիկ չէր կրցած միտքը պահել: Անդին մեծ քոյրը, Լուսին, նստած էր, դասերուն կ'աշխատէր: Սաթինիկ անոր քովը գնաց և խնդրեց որ իրեն սորվեցնէ:

Լուսին, որ քիչ մը նեղ-սիրտ էր, խստութեամբ ըսաւ. «Բե՛ր տեսնեմ քարէ տախտակդ»: — Պղտիկ աղջիկը հնազանդեցաւ և սկսաւ ուրախ զուարթ մտիկ ընել: Բայց Լուսին այնքան արագ կը խօսէր, որ երբ բացատրութիւնը լմացաւ, հարցուց քրոջը. — «Է՛, հասկըցա՞ր»: Խեղճ աղջիկը աչքերը կտխեց: — «Ես ի՞նչ ընեմ որ չես սորվիր, դուն ծոյլ ես, ես գործ ունիմ. . . նորէն մտիկ ըրէ»: Բայց Սաթինիկ ա՛լ չկրցաւ մտիկ ընել, սկսաւ լալ, հեծկլտալ. Խեղճ աղջիկը այնքան զգայուն էր որ քրոջը խիստ խօսքերուն չդիմացաւ:

Նոյն միջոցին մայրը ներս մտաւ ու մեծ աղջկանը նայելով, — Ի՞նչ է այս, հարցուց: — Ես ի՞նչ ընեմ, մայր, ես գործ ունիմ, ու չեմ կրնար Սաթինիկին թուարանութեան պղտիկ դաս մը սորվեցնել, չի հասկընար»: Մայրը անմիջապէս հասկցաւ եղելութիւնը և բսաւ պղտիկ աղջկան. — «Եկո՛ւր, քովս եկո՛ւր, աղջիկս, ես քեզի կը սորվեցնեմ, ինչպէս ատենով սորվեցուցի մեծ քրոջդ»: Սաթինիկ մօրը քով գնաց: Մայրը կամաց կամաց, անուշ խօսքերով սկսաւ սորվեցնել Սաթինիկին թէ թիւ մը ինչպէ՞ս կը հանեն ուրիշ թիւէ մը: Աղջկան լացը դադրեցաւ, սկսաւ մտիկ ընել և սորվեցաւ:

6. Առած. — Մարդ ինչ որ փայտաբեր է կը սորվեցնէ մեկ օրուան մեջ, չի կրնար խառնաբեր սորվեցնել մեկ շաբաթուան մեջ:

5. ԽՍՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Բազր բնաւորութիւնը օգտակար է մարդուն. — Ես մարդ մը կը ճանչնամ որ այսօր մեծ հարստութեան տէր է և շատ աղէկ անուն ունի: Օր մ'իւր պատմութիւնն ըրաւ ինծի, այսպէս. «Քսան տա-

րեկան էի, երբ հայրս զիս դրաւ հարուստ վաճառականի մը քով, չնչին ամսականով մը: Այս մարդը սաստիկ բարկացոտ էր, նեղ-սիրտ, և բնաւ անուշութեամբ չէր խօսիր մէկու մը հետ. այս պատճառաւ իր քով աշխատողները երկար չէին մնար և շարունակ կը թողէին, կը հեռանային: Ես ձայն չհանեցի, աշխատեցայ և շատ անգամ, եթէ բարկանար, լուռ կը կենայի: Վաճառականը շատ բարի մարդ էր սրտով, բայց շատ խիստ ու կոպիտ էր բնութեամբ: Ես լաւ հասկցայ այդ մարդուն բնութիւնը և միշտ քաղցրութեամբ վարուեցայ հետը: Կամաց կամաց սիրեց զիս, աւելի կարեւոր գործեր յանձնեց ինծի, և եկաւ օր մը՝ որ ես բոլոր գործերը կը տեսնէի: Վաճառականը միշտ այն բարկացոտ, նեղ-սիրտ մարդն է, բայց հիմա առանց ինծի գործ մը չի կրնար տեսնել, և ապահով եմ որ զիս իր զաւիին պէս կը սիրէ»:

7. Առած. — Կակաղը կը կտէ չորը:

8. Առած. — Յաջողելու առաջին պայմանն է հաւքերէ:

9. Առած. — Հարկերու իւր մեզի կը սորվեցնէ տակաւ անդիսարեղի չարիքներու:

6. ԽՍՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Բազր բնաւորութիւնը օգտակար է կնոջ. — Յոյն բանաստեղծ մը, Հոմերոս, կը պատմէ թէ ատենով Պենելոպէ անունով իշխանուհի մը կայ եղբր: Ասոր էրիկը քսան տարի՛ է վեր գացեր էր հեռու երկիրներ պատերազմի, ու դեռ չէր վերադարձեր: Այն քաղաքին մէջ շատ մը երիտասարդ իշխաններ կուգան Պենելոպէին կ'ըսեն որ իրենց հետ ամուսնանայ: Աստիք կ'ուզէին իշխանուհին իրենց կին առնել որ անոր հարբա-

տուժեան տէր ըլլան: Ի՞նչ ընելու էր Պենելոպէ: Եթէ ըսէր՝ «Ձեզ չեմ ուզեր», անոնք կը մեռցնէին զինքը, եթէ անոնցմէ մէկուն հետ ամուսնանար, իր էրկանը առջեւ յանցաւոր կ'ըլլար, որովհետեւ կարելի էր որ էրիկը մեռած չէր, և օր մը չէ օր մը վերադառնար:

Պենելոպէ պատասխանեց իշխաններուն թէ գորգ մը սկսած է գործել, երբ լմնայ, այն ատեն իրենցմէ մէկը կ'առնէ: Իշխանուհին ցորեկը կը գործէր, իսկ գիշերը գործուածին մէկ մասը կը քակէր, այնպէս որ գորգը ամենեւին չէր լմնար: Մինչեւ որ օր մ'ալ էրիկը յանկարծ եկաւ ու վաճակեց բոլոր իշխանները, և հանգստացուց իր սիրելի կինը:

10. Առած. — Ագնիս կիև մը ընաւ բարկացոս ջըշար, ամեկուն հետ անուշտրեանք կը վարուի եւ ամեկեւին զեշ բաներ չ'ընէր:

11. Առած. — Կիև մը չորս ձիւք ունեւարու է. առաքիւնարիւն իր սրսիւ մեջ, նստեւարարիւն՝ անկիւն վրայ, փաղցրարիւն՝ շրթուկիւն վրայ եւ գրադար՝՝ ձեռքիւն մեջ:

Յ. ԽՍՈՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Գաղցր բնաւորութիւնը գազաններու վրայ ալ ազդեցութիւն կ'ընէ. — Չէ՞ք լսած արդեօք Անտրոքլէս անունով գերիի մը պատմութիւնը: Մտիկ ըրէք: Անտրոքլէս իր տիրոջ տունէն կը փախչի և անպատենբըր կ'երթայ: Չինքը կը փնտռեն չեն զբտներ. Եթէ գտնէին, պիտի մեռցնէին: Օր մը անտառին մէջ ստոյլալի մանչիւն մը կը լսէ ու կը տեսնէ որ հսկայ առիւծ մ'իրեն կողմը կուգայ: Անտրոքլէս նախ սաստիկ կը վախնայ, բայց կը տեսնէ որ առիւծը կամաց կամաց կը քաշէ և իր վրայ յարձակելու միտք չունի: Գերին

սիրտ կ'առնէ և կը մօտենայ առիւծին: Կը տեսնէ որ հսկայ գաղանը ցաւալի մանչիւններ կ'արձակէ և մէկ ոտքը իրեն կ'երկնցնէ: Անտրոքլէս կը տեսնէ որ առիւծին ոտքը վիրաւորուած է, խոշոր փուշ մը մտեր է անոր մէջ: Փուշը կը հանէ՝ առիւծին ոտքը կը կապէ, կ'աղէկցնէ: Առիւծը ուրախանալով կը ցատքուտէ կ'երթայ, առանց չնորհակալութիւն յայտնելու իր բարեբարին, բայց անոր վնաս մ'ալ չընէր:

Տարիներ կ'անցնին: Օր մ'ալ Անտրոքլէս կը բռնուի, զինքը Հռոմ քաղաքը կը տանին և կ'որոշեն իբրեւ յանցաւոր անօթի առիւծի մ'առջեւ ձգել զայն: Հազարաւոր մարդիկ նստած կը դիտեն: Խեղճ Անտրոքլէս՝ ոտքը ձեռքը կապուած՝ հրապարակին մէջտեղն է, և առիւծի մը գառագեղին գուռը բանալով, անօթի գաղանը կը թողուն: Առիւծը հազիւ գերիին կը հասնի, փոխանակ անմիջապէս զանի կտոր կտոր ընելու, թաթովը կը շոշափէ զայն, և անոր սքերտուն տակը պառկելով՝ շան մը պէս կը սկսի քծնիլ: Բոլոր հանդիսականները կը զարմանան: Հրա՞ջք: Աս այն առիւծն էր որուն ոտքը աղէկցուցած էր Անտրոքլէս, և հիմա իր բարեբարը կը ճանչնայ: Թագաւորը, երբ այս բանը կը լսէ, հրաման կ'ընէ որ Անտրոքլէս ազատ ըլլայ և առիւծն ալ իրեն ըլլայ: Կը տեսնէք որ մարդը իր անուշ բնաւորութեամբ գաղանին անգամ սիրելի կ'ըլլայ:

12. Առած. — Ամեկեկ չար մարդիկ, անուշ բնաւորութեան առջեւ, կ'աղիկեան:

13. Առած. — Կեկոյակիկերու հետ աղիկ վարուելու է, զակնիկ խեղանելու է:

14. Առած. — Համբերութեամբ է որ ազոխը կ'ըլլայ փաղցրանալ ոռնի, քրեկիկիկ սերտեւ ալ սնորու:

Տ. ԽՍՍԱԿՅՈՒԹԻՒՆ. — ‘Քաղցրութիւն’ կենդանիներու նկատմամբ. — Կատուին համար ամէն մարդ կ’ըսէ թէ չար է և կը ճանկէ: Բայց ես կը հաւտայնեմ ձեզ որ, եթէ կատուին հետ անուշութեամբ վարուին, ամենեւին մտքէ չ’անցընենք մէկը ճանկել: Շատ անգամ տանը կատուն կը սիրէ այն պզտիկ աղջիկը որ շարունակ զինքը կը շոյէ, կը գրկէ: Բայց կը ճանկէ այն սղան որ իր պոչէն կը քաշէ, փայտով իրեն կը զարնէ, կամ զինքը կը չարչարէ: Տղաք պէտք է սիրեն կենդանիները, ըլլայ շուն, ըլլայ գառնուկ, ձի, կով, հաւ, սագ: Անոնք որ կենդանիներուն հետ աղէկ կը վարուին և անոնց վրայ կը գլխան, մարդոց հետ ալ աղէկ պիտի վարուին:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ ՈՒԹԵՐՈՒԳ ԱՄՍՈՒԱՆ

Բարկութիւնը խիստ վատ բան է: Պէտք է աշխատինք բարկոյցոտ չըլլալու: Բարկացած մարդը խենդի պէս է և շատ անգամ գէշ բաներ կ’ընէ: Ամէն մարդու հետ անուշ, մարդասէր, բաղարավար ըլլանք, այն ատեն ամէն մարդ մեզ պիտի սիրէ: Մոռնալու չենք որ կակուղ բնութիւնն աւելի աղէկ է խիստ բնաւորութենէն և անուշ բնաւորութեան տէր մէկը շատ անգամ ամէնէն չար մարդուն կը յաղթէ: Կենդանիները մեր մտնկութեան բարեկամներն են, անոնց հետ բաղցրութեամբ վարուելու ենք, և զանոնք պաշտպանելու ենք:

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

1. ԳԱՍ. — ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Նախարարութիւններ. — Պետութեան վերաբերեալ գործերը կը վարեն Նախարարները, որոնք կ’ընտրուին Վեհ. Սուլթանին իրաւեով, (Գ. Պրակ, էջ 9, Դաս 2):

Ա. Մեծ-Նպարեալ Նախարարներուն ամէնէն մեծն է և Վեհ. Սուլթանին փոխանորդը կը սեպուի: Ան կը նախագահէ Նախարարական Խորհուրդին և ըզոր պաշտօնեաներուն վրայ կը հսկէ, անոնց կուտայ պէտք եղած ուղղութիւնն ու հրամանները:

Մեծ-Նպարեալին պաշտօնատունը կ’ըսուի Բարձրագոյն Դուռ (Պապը Աշի), ուր կը գտնուին նաեւ Արտաքին Գործերու Նախարարութիւնն ու Պետական Խորհուրդը:

Բ. Կրօնապետ (Շեյխ-իւլ-Իսլամ) Իսլամ ժողովուրդին շուտ հոգեւոր գործերը կը վարէ, ամուսնական, ժառանգական և կրօնական դատերը կը քննէ և վճիռ (ֆէրմա) կուտայ:

Գաւառներու հափիւններն ու նայիպները Շեյխ-իւլ-Իսլամի կողմէ կ’ընտրուին և տեղական նոյն տեսակ գործերը կը անօրինեն:

Գ. Դատական և Կրօնական գործերու (կամ Արգարութեան) Նախարարը կը հսկէ դատարաններու վրայ, (է. Պրակ, էջ 6—7, Դաս 1—4) և հոգ կը տանի որ իրաւունքով ու արդարութեամբ վճուին ժողովուրդին մէջ ծագած դատերը: Ան կը հսկէ նաեւ որ ոչ-Իսլամ հասարակութիւններու ազգ.-կրօնական գործերը շնորհուած արտօնութիւններու և հաստատուած կանոններու համեմատ տնօրինուին Պատրիարքարաններու միջոցաւ:

2. ԳԱՍ. — ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Շար.)

Գ. Պատեազմական Նախարարը կը հսկէ բանակին ընդհանուր կազմակերպութեան, հոգ կը տանի որ Օամ. զինուորները կանոնաւոր ըլլան, զարգանան, լաւ մարզուին, և երկրին պաշտպանութեան ծառայեն: Պատեարազմական Նախարարին հսկողութեան տակ են Զօրաբանակները որոնք եօթը կեդրոններ ունին:

Ե. Ծովային Նախարարը կը վարէ Պետութեան նաւային ուժերը և ծովու կողմէ կը պաշտպանէ երկիրը: Ծովային Նախարարին տրամադրութեան տակ են Օամ. զրահապատ նաւերն ու թնդանօթները: Անոնք կը հրակեն նեղուցներու և ծովեզերքի բերդերու պաշտպանութեան: Ծովային բանակն ալ ունի մասնաւոր կազմակերպութիւն, զինուորներ, սպաներ, զօրախումբ, ծովակալ, ևւայն:

Զ. Պետական Խորհուրդը կը հսկէ Պետութեան օրէնքներուն անթերի գործադրութեան: Ան կը կատարէ օրէնքներու քննութիւնն և ի հարկին կը բարեփոխէ ու կը սրբազրէ: Պետական Խորհուրդն ունի այլեւայլ ճիւղեր, ատճաններ, զիւաններ և դատարաններ:

Է. Ներքին գործերու Նախարարը կը վարէ Պետութեան Բաղաքային գործերը, վարչական բաժանումներու բոլոր պաշտօնեաներուն Պետն է, և կը հսկէ Ոստիկանական վարչութեան, Տպագրական տեսչութեան և երկրին բարեկարգութեան:

3. ԳԱՍ. — ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Շար.)

Ը. Կսակներու Նախարարութեան պաշտօնն է Պետութեան մէջ գանձուող կրօնական և բարեպաշտական

հաստատութիւններուն հսկել, և հոգ տանիլ որ անոնց վերաբերեալ կառկները (վազրֆ[*]) ճշտիւ գործադրուին:

Թ. Արտաքին գործերու Նախարար օտար Պետութեանց առջեւ Օամ. Պետութեան ներկայացուցիչն է: Օտար զեսպանները անոր կը դիմեն միջազգային գործերու համար: Ինչպէս որ Թուրքիոյ մէջ օտար Պետութիւններն ունին ներկայացուցիչներ, նոյնպէս ալ Օամ. Պետութիւնը ունի օտար երկիրներու մէջ Դեսպաններ, Հիւպատոսներ, Դեր-հիւպատոսներ, Գործակատարներ:

Ժ. Ելմական Նախարարին պարտականութիւնն է Պետութեան հասոյթները դանձել և ծախքերը հոգալ:

ԺԱ. Կրթական Նախարարը Օամ. Պետութեան բոլոր դպրոցներուն վերին հսկողն է, ինչպէս պիտի տեսնենք իր կարգին: Ան է որ կուտայ կրթական ուղղութիւնը, կ'ընտրէ դպրոցներու վարիչներն ու դասատուները, և կ'որոշէ դասերն ու դասագրքերը:

ԺԲ. Առեւտրական Եւ Հանրօգուտ Եինուրբեանց Նախարարը կը հսկէ երկրին առևտուրին, զարգացման, ճամբաներու, խճուղիներու, երկաթուղիներու, կամուրջներու, ջրանցներու և ուրիշ շինութիւններու պահպանման, ևւայն:

ԺԳ. Անճառներու, Հանգներու Եւ Երկրագործութեան Նախարարութիւնը կը վարէ նոյն ճիւղերու վերաբերող գործերը, որոնք երկրին հարստութեան աղբիւրներն են:

1. — Որո՞նք են գլխաւոր Նախարարութիւններն և ի՞նչ է անոնց պաշտօնը (Ա. - ԺԳ.):

(*) Ժողովուրդը երբ կրօնական ու բարեգործական հաստատութեան մը նուէր կ'ընէ, այս նուէրը կը կոչուի վազրֆ:

4. ԳԱՍ. — ՎԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Չ. Վերատեսչութեանը. — Ասոնք ալ ունին իրենց յատուկ ճիւղերն ու պաշտօնը: Գլխաւորներն են.

1. Թղթատարական եւ Հեռագրական ճիւղը որ երկրին այլեւայլ կողմերն ու օտար երկիրները զրկուելիք նամակ, դրամ, եւն. կը ստանայ, և ծովու, երկաթուղիի ճամբով կամ ձիաւոր սուրճանդակներու միջոցաւ կը զրկէ արագ ու ածան կերպով:

2. Մաքալին վարչութիւնը. ամէն քաղաքի և նաւահանգիստի մէջ ճիւղեր ունի: Օտար երկիրներէ եկած կամ ուրիշ տեղեր զրկուելիք սրեւէ վաճառքէ տուրք կ'առնէ (Մաքաւսուր):

3. Երկրին եօթը տեսակ բերքերու տուրքը թողուած է Հանրային Պարտոց Վարչութիւն կողմէ պաշտօնատան:

4. Մարդահամարի վարչութեան պաշտօնն է ամէն Օսմ. հպատակի անունը, ծնելուն թուականը և ուրիշ ասոր նման ծանօթութիւնները յատուկ տոմարի մը մէջ արձանագրել և տալ Օսմանից քեզիտիսին: Ասով կ'որոշուի թէ մէկը Օսմանեան հպատակ է թէ ուրիշ Պետութեան հպատակ է:

5. Կալուածներու Վերատեսչութիւն. — Օսմանեան երկիրներու մէջ ամէն մարդ ազատ է՝ հողեր, արտեր, կալուածներ, խանութ, տուն, պանդոկ, եւն. գնելու կամ ծախելու: Արդ՝ ամէն գիւղի ու քաղաքի տուններն ու հողերը որոշ սահման ու յատակագիծ ունին, անկէ կը հասկցուի թէ այսինչ արտը կամ տունը սրջափ տարածութիւն ունի: Այս ամէնը գրուած է Կալուածներու Վերատեսչութեան տարակներուն մէջ, և որոշուած է ամէն մարդու հողին կամ կալուածին չափը, գինը, եւն. երբ մէկը իր տունը ծախել ուզէ, գնողին հետ կ'երթայ

Կալուածներու Վերատեսչութեան և անոր տոմարներուն մէջ (Տեքթերը խազակի) այս առուծախը գրել կուտայ՝ տուրք մը վճարելով:

6. Տպագրական Տեսչութիւնը կը հսկէ երկրին մէջ տպուող գիրքերուն ու լրագիրներուն, որպէս զի բարոյականի ու կրօնքի նահառակ բաներ չպարունակեն:

7. Ոստիկանական Նախարարութիւնը երկրին ու ժողովուրդին հանգստութեան հոգ կը տանի. կռիւ, սպանութիւն, գողութիւն, եւն. բնոյները սասիկաններու (քոյա) և սասիկանդիւնորներու (ժակարաւա) կողմէ կը ձերբակալուին ու կը բանտարկուին:

8. Փողերանցի Վերատեսչութեան պաշտօնն է Օսմ. երկիրներու մէջ գործածուող գրամները կոխել: Այդ գրամները կ'ըլլան ոսկի և արծաթ, մէկ կողմը ունենալով քուրա(*) և մյուս կողմը տպուելուն թուականն ու սա գրութիւնը. Ազգե նասրուհու տուրքի փյ Պօսթալքընիցի, որ բնի է Սուրբ ըրայ Ասուռոյ օգնութիւնը, կոխուեցաւ Կ. Պոլսի մէջ:

9. Քաղաքապետութեան (Շեհեր-Կեմալեթի) պաշտօնն է հսկել ժողովուրդին առողջութեան, տուներու, փողոցներու մաքրութեան ու կանոնաւորութեան. գանձել շահու վրայ տուրքը (քեմալեթի վերկեթի) ինչպէս և կալուածական տուրքը (եմալ վերկեթի): Հոգ կը տանի որ ամէն արհեստաւոր (եմալ) իր արհեստը հաւատարմաբար և օրէնքի համաձայն բանի, կշիռներն ու չափերը չխարդախուին և ժողովուրդը չխարուի: Կը հսկէ նաեւ վաճառուած ուտելիքներու վրայ, որպէս զի փտած, նիխած, առողջութեան վնասալար չըլլան, եւայլն: Աս գործերուն համար ամէն թաղ ու քաղաք ունին Թաղապետական Խորհուրդներ, բժիշկներ և Պեդիգիցի չափուներ, որոնց կուրծքին վրայ կայ ուսումնասնութ լայն երկը մը՝ ձերմակ կաշիէ:

Չ. Որո՞նք են Վերատեսչութիւններն եւ ի՞նչ է անոնց պաշտօնը:

(*) Թուրքան Օսմ. Կայսրութեան կիւրն է՝ ձեռքի ձեւով:

ՀԱՅ-ԵՎԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԱՍՄՈՒԹԻՒՆ

1. ԴԱՍ. — ՀԱՅ ԵՒ ՅՈՑՆ ԵՎԵՂԵՑԻՆԵՐԸ (Է.—ԺԲ. ԴԱՐ)

1. Վրացիները Հայերէն կը բաժնուին. — Մովսէս Բ. էն ետքը, Շամբատ Բագրատունիի գահերէցութեան օրով յաջորդեց Աբրահամ, որու ատեն Վրաց Կաթողիկոսն էր Կիւրիոն, Մովսէսը ձեռնասուռն աշակերտն ու Կաթողիկոսարանի երեւելի անձերէն մէկը: Վրացիները մինչեւ ասոր ատեն Հայ եկեղեցիին հետ կապուած էին: Կիւրիոն բաժնուեցաւ ու Յոյներուն յարեցաւ: Աբրահամ զանազան թղթերով ուղեց զինքը համոզել, բայց երբ չկրցաւ, Դուինի մէջ ժողով գումարեց 596ին ու Վրացիներն իբրեւ մոլորեալ նշովեց, և անոնց հետ ամէն հաղորդակցութիւն արգելեց:

2. Հերակ կայսր ու Եգր Կարուղիկոս. — Երբոր այսպէս, Հայերը թէ՛ Յոյներէն և թէ՛ Վրացիներէն բաժնուեցան, Յոյն կայսրերը թէ՛ կրօնական և թէ՛ քաղաքական շահերէ դրդուած, Հայերը Յունաց հետ միացնելու ետեւէ կ'ըլլային: Հերակ կայսրը 629ին, Պարսից դէմ ըրած յաղթական արշաւանքէն Կարին դառնալով՝ Հայերը Յունաց հետ միաբանեցնելու փորձ մ'ըրաւ: Ասոր համար իր երեւելիներէն Մժեժ Գնունի Դուին զրկեց որ Եգր Կաթողիկոսը Կարին Գաւառական ժողովի հրաւիրէ: Եգր աս հրաւերն ընդունելով՝ իր երեւելի անձերն առած՝ Կարին եկաւ 629ին: Եգր չգլխաւորաբար ընդունեց Յունաց հետ միաբանութիւնը: Կայսրն իր ուրախութիւնն ու գոհութիւնը ցուցոց՝ Կողբի կողմերուն մէկ կալուածն ու աղանաքը Կաթողիկոսին պարգեւ տալով: Կաթողիկոսին գլխաւոր ընդդիմադիրներէն էր Յովհաննէս Մայրապոսեցին:

1. — Ի՞նչպէս եւ ե՞րբ բաժնուեցան Վրացիներն Հայերէն: —
2. Ի՞նչ պատճառաւ այդ բաժնուեցան վերջ, Հայերուն ու Յոյներուն մէջ: Ի՞նչ քաւ Հերակ կայսր: Եգր Կարուղիկոսի օրով ի՞նչ պատճառաւ:

2. ԴԱՍ. — ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁԵՐ

3. Ներսէս Գ. Շինող. — Բանի մը տարի ետք (648 ին), Յունաց Կոստանդ Բ. կայսրը հայազգի Դաւիթ Փիլիսոփան (*) Դաւանական թղթով մը Կ. Պոլսէն Դուին քաղաքը զրկեց: Հոն բազմաթիւ եպիսկոպոսներ՝ Ներսէս Գ. Շինող Կաթողիկոսին գահերեցութեամբ ժողովուած՝ Յունաց կայսր առաջարկը մերժեցին և իրենց Սինողական վճիռը նամակով մը կայսրին ծանուցին: Բանի մը տարի ետք, 654ին մօտերը, Կոստանդ կայսրն անձամբ եկաւ, նոյն քաղաքին Կաթողիկոսարանը նստաւ, և Յոյն լեզուով ու արարողութեամբ բունի Պատարագ ընել տալով՝ Կաթողիկոսին և իր եպիսկոպոսներուն հետ հաշտուեցաւ:

4. Յովհաննէս Մանագլեհեցի. — Ներսէս Գ. Շինող ստիպուեցաւ Տայոց երկիրը քաշուել՝ Թէոդորոս Ռչտունիէն վախնալով: Ռչտունի Թէոդորոսէն Կաթողիկոս դրուեցաւ Յովհաննէս Մանագլեհեցիին որ գրով ու գործով Յունաց պահանջումներուն դէմ կուռեցաւ: Մանագլեհեցի մէջ այ ժողով գումարեց, Եգրի ընդունածները մերժեց և հրամայեց որ Ս. Մնունըը Յայտնութեան հետ մէկտեղ աօնուի:

(*) Պէտք չէ շփոթել այս Դաւիթ իմաստասէրը (որ ապրած է է. Դարուն եւ կը կոչուի Բարեւանդոցի) Դաւիթ Անյաղթիմ հետ, որ նոյնպէս Փիլիսոփայ կոչուած է, եւ ապրած է Ե. Դարուն, (Տե՛ս 2. Պըրակ, էջ 14, Դաս 4, Երկրորդ քարգանկիկեր):

Յ. — Դաւիթ Բագրեւանդացի Փլիսոփան ինչո՞ւ Գու ին գնաց : Ո՞վ դրկեց զինքը : Ի՞նչ եղաւ արդիւնքը Գու ինի ժողովին : 654 բուսականին ի՞նչ քրաւ Կոստանդ կայսրը : — 4. Ի՞նչ քրաւ Յովհաննէս Մանգղեցեցի Կաթողիկոսը :

3. ԴԱՍ. — ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՎԷՃԵՐ

5. Պատգիկեաններ կամ Թոնդրակեցիներ, Յովհաննէս իմաստասէր. — Մանիքեցիներուն հետեւող աղանդաւորներ Պառլիկեան կամ Թոնդրակեցի կ'ըսուին, որոնք ընդհանրապէս ամէն եկեղեցական խորհուրդները մերժելէ դատ, միանգամայն պատկերամարտ էին : Ասոնց դէմ զօրաւոր ճառ մը խմբագրեց Օձնեցի Յովհաննէս Իմաստասէր Կաթողիկոսն (718—729), որ Եղիային յաջորդած էր : Յովհաննէս Կաթողիկոս՝ իր բարձր մտաւոր կրթութեան ու նախորդներէն աւելի ունեցած աստուածաբանական ու փիլիսոփայական հմտութեանց համար՝ իմաստասէր կոչուեցաւ :

Կաթողիկոսական աթոռն երա՛ւ ատեն, Հայ եկեղեցեցին բաւական թշնամի ունէր. Եւտիքէսեան աղանդը Հայոց մէջ ճարակել կը սպառնար, Յունաց հետ ալ արարողութեանց ու հաւատքի վերաբերեալ խնդիրներ դեռ կը շարունակուէին : Իմաստասէրն՝ այս պղտոր ու մըրկալից ժամանակ՝ մեծ իմաստութեամբ կառավարեց եկեղեցին : Յունաց Կերմանոս Պատրիարքը դաւանական ընդարձակ թուղթ մը գրեց զոր Ստեփանոս Սիւնեցին՝ դեռ քահանայ՝ հետը բերաւ : Այս թղթին ընդգլխադրական պատասխանը նոյն իսկ Ստեփանոս գրեց :

6. Փոս Պատրիարք ու Չաբարիա Կաթողիկոս. — Իսնի մը Կաթողիկոսներէ ետք, Կաթողիկոս ընտրուեցաւ Չաբարիա 854—876 : Այն ատեն Կ. Պոլսոյ Պատրիարքն էր Փոս որուն Չաբարիա թուղթ մը գրեց : Փոս

այս թուղթը յանձնեց Նիկիոյ Յովհաննէս կամ Վահան հայազգի Արքեպիսկոպոսին որ Փոսին կողմէ թէ՛ Չաբարիա Կաթողիկոսին և թէ՛ Բագրատունի Աշոտին թղթեր գրեց : Այս թղթերէն վերջ, Յովհաննէս Արքեպիսկոպոս անձամբ Հայոց քով եկաւ : Չաբարիա Կաթողիկոսը 862ին Շիրակի վանի ժողովը գումարեց ուր ներկայ էին Աշոտ և ուրիշ երեւելի անձեր : Շիրակաւանի ժողովին որոշումներն երկարատեւ ազդեցութիւն մը չունեցան :

5. — Թոնդրակեցիներն ի՞նչ կարծիքներ ունէին Եկեղեցական խորհուրդներու եւ պատկերներու մասին : — Աս մտարտեանց դէմ ո՞վ մտաւեցաւ : — Որո՞ւ յաջորդած էր Օձնեցին : — Ինչո՞ւ իմաստասէր կոչուեցաւ : — Ուրիշ ինչե՞ր պատկերաց Օձնեցի Օհան Կաթողիկոսի օրով : Գերմանոս Յովհաննէսի կողմնակից քրիստոնէի պատասխանեց : — 6. Սէր Փոսի պատրիարքը Չաբարիա Կաթողիկոսին օրով եւ ինչո՞ւ :

4. ԴԱՍ. —

5. Մաշտոց ու Յովհաննէս Զ. պատրիարքեր. — Չաբարիայի մահուանէ քսան տարի ետք, Կաթողիկոս ընտրուեցաւ Մաշտոց Եղիվարդեցի որ Յոյներուն հետ միաբանութիւն առաջարկողներուն դէմ պայքարեցաւ :

Աշակերտը՝ Դրասանակերտցի Յովհաննէս Զ. Պատմագիր՝ իրեն կը յաջորդէ : Յովհաննէս Կաթողիկոս ունի պատմութիւն մը՝ ժամանակակից ազգ. եկեղեցական դէպքերու վրայ՝ նախանձայոյզ ոգիով գրի առնուած : Յովհաննէս Զ. Պատմագիր մեր նշանաւոր հայրապետներէն մէկն է :

8. Ա.Սիի ժողովները. — Յովհաննէսէն կէս դար ետք, Կաթողիկոս կ'ընտրուի Վահան (965—980), որ Նոր Իդրոց, Լ. Պրակ

Կաթուղիկոսական դահը բարձրացաւ թէ չէ, ուղեց Յու-
նաց հետ միաբանիլ ու Քաղկեդոնի ժողովն ընդունիլ :
Բայց 970ին Անիի մէջ եկեղեցականներու ու վանական-
ներու ժողով մը գումարուեցաւ . հոն մերժուեցան Վա-
հան Կաթուղիկոսն և իր խորհուրդները, ու Սեւանի
Վանահայրը, Ստեփաննոս, Կաթուղիկոս ընտրուեցաւ :

Գ. Խորով Անձեազի. — Գրիգոր Նարեկացիին
հայրն ու Անձեազեացեաց Եպիսկոպոսն էր Խորով Անձեազի
որ՝ մանկութենէն հետամուտ ըլլալով ուսման՝ Ժ. Դա-
րու եկեղեցական հայրերու մէջ մեծ տեղ մը գրաւեց :

Սա՛ Անանիա Նարեկացիին եղբոր աղջկան հետ ա-
մուսնացած ըլլալով՝ երեք որդի ունեցած էր. Յովհան-
նէս, Սահակ, Գրիգոր : Բայց յետոյ աշխարհային կեան-
քէ հրաժարելով՝ վանք մը առանձնացաւ ու, քանի մը
տարի ետք, Անձեազեացեաց Եպիսկոպոս ընտրուեցաւ :
Խորով գրած է Պատարագի ու Ժամագրքի Մեկնութիւններ :

Գ. Ո՛ր յաջորդեց Զափարիային : Մաեսոց Եղիվարդացիին ի՞նչ
բանի դէմ մահաւեցաւ : Ի՞նչ գիտէ՞ Յովհան Կարողիկոսի վրայ : —
Տ. Անիի ժողովը ո՞ր Կարողիկոսիին օրով գումարուեցաւ եւ ինչս՞ :
Ի՞նչ վճիռ տուեցաւ նոյն ժողովին մէջ : Ո՛ր յաջորդեց Վահանին :
— **Գ.** Ո՛ր է Խորով Անձեազի : Ի՞նչ գիտէ՞ անոր կեանքին վրայ :

5. ԴԱՍ. — ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ ՄԱՏԵԱՆՆԵՐ

10. Նուիրական մատեաններ. — Այն գրքերը որոնք
միայն եկեղեցիներու մէջ կը կարդացուին, կը կոչուին
Նուիրական մատեաններ : Ասոնք են՝

ձառոց-գիրք որ կը պարունակէ Հին ու Նոր Կտա-
կարաններէ ընթերցումներ, ձառեր, սնօրինական սօ-
ներու քարոզներ, աղօթքներ ու տաղեր :

Մաեսոց. — Հայց. Ս. եկեղեցիին ծխարանն է. կը

պարունակէ ձեռնագրութիւնն իր աստիճաններով, թաղ-
ման կարգ, մկրտութեան եւն. խորհուրդները, եկեղե-
ցիի հիմնադրէքը, եւն. : Ս. Մեսրոպի անունով, որ Մաշ-
տոց ալ կը կոչուէր, այս գիրքը Մաշոց ըսուած է, ո-
րովհետեւ ինք՝ Ս. Մեսրոպ՝ գլխաւոր կարգաւորիչն ե-
ղած է եկեղեցական արարողութեանց :

Տօնացոյց. — Տէրունական և Սուրբերու տօներուն,
լուր ու պահք օրերուն մէջ կատարուելիք ընթերցում-
ներու, գիրքերու և երգուելիք շարականներու ուղե-
ցոյցն է : Երկու մասի բաժնուած է :

Ժամագիրք. — Հայց. Ս. եկեղեցիին ժամերգութեանց
հաւաքածուն է, առանձին մասերու բաժնուած :

Մաղվոս. — Դաւիթ մարգարէին քնարական բա-
նաստեղծութիւններն ու աղօթքները՝ ութ ձայնի վրայ
դասուորուած :

Խորհուրդներ. — Կը պարունակէ Ս. Պատարագի
խորհուրդն և անոր յարակից աղօթքները :

Տաղարան. — Պատարագի արարողութիւնը, տաղեր
ու գանձեր կը պարունակէ :

6. ԴԱՍ. — ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ ՄԱՏԵԱՆՆԵՐ (Շար.)

Շարական. — Մեր երանաշնորհ նախնիքներու բա-
նաստեղծական երգերու հաւաքածուն է, նուիրուած
աստուածային փառքին, Յիսուսի մարդեղութեան ու
սուրբերու նահատակութեան գովեստին :

Մանօք. — Շարականներու առաջին հեղինակներն
աւանդութեամբ կը համարուէին Ս. Սահակ ու Ս. Մես-
րոպ, Մովսէս Խորենացի ու Յովհաննէս Մանդակունի :
Շարականները նմանութիւն են Սաղմոսներուն ու յար-
մարցուած՝ մեր Ազգ. եկեղեցական կեանքին : Շարա-

կաններն առաջին անգամ կարգի դրուեցան է. Գարուն Բարսեղ ձոնի օրով: Շարական գրած են նաև Կոմիտաս Կաթուղիկոս, Սահակ Չորախորեցի Կաթուղիկոս, Պետրոս Գետադարձ, Ներսէս Շնորհալի, Յովհաննէս Կաթուղիկոս, եւ այլն:

Յայտնաւորք. — Տէրունական տօներու վրայ ճառեր և սուրբերու վարքին ու նահատակութեանց պատմութիւնն է զոր մեծ մասամբ հաւաքած ու շարադրած է Գրիգոր Վկայասէր Կաթուղիկոսը:

Նարեկ. — Երամաշունչ աղօթքներ զոր գրած է Հայ եկեղեցիին մեծ վարդապետներէն Գրիգոր Նարեկացին:

11. Գրիգոր Նարեկացի. — Խոսքով Անձեւացեաց եպիսկոպոսին որդին էր Գրիգոր, որ ծնաւ 951ին ու կրթուեցաւ Անանիա Նարեկացիին քով: Շատ կանուխ փայլեցաւ սրբութեամբ, հանձարով ու գիտութեամբ, և քիչ ատենէն իր ժամանակին անուանի եկեղեցականներէն մէկն եղաւ: Նարեկացին նախանձորդներ ունեցաւ որ մինչև Անի գացին՝ Կաթուղիկոսին առջև ամբաստանութիւններ ընելու իրեն նկատմամբ: Բայց սուրբն անխռով շարունակեց իր քաջուած կեանքը՝ բազմաթիւ երկասիրութիւններ գրելով, որոնց մէջ նշանաւոր է Աղօթք կամ Նարեկ կոչուած հոգեշունչ գործը:

Ունի նաև Ճառեր, Գաւձեր, Տաղեր ու Մեղեդիներ:

Նարեկացին 60 տարեկան հասակին մէջ կնքեց իր սրբատուն ու աշխատասէր կեանքը, և թաղուեցաւ Նարեկայ վանքին մէջ:

10. — Ի՞նչ բն է Նուիրական մատան եւ որո՞՞նք են Հայ եկեղեցիին մէջ կարգացուած այդ գրեթէ: Ի՞նչ Ծանօթութիւններ ունիք Տարականներու վրայ: — 11. Գրիգոր Նարեկացի ունի զգալի է: Ե՞րբ ծնաւ: Որո՞նք են զգալի գործերը՞ ազգային այս մեծ կրօնական բանասէղծին:

7. ԴԱՍ — ՀԱՅԵՐԸ ԺԱ. — ԺԲ. ԴԱՐՈՒՆ

12. Հայ եւ Յոյն եկեղեցիներու մէջ խնդիրներ. — Ժ. Գարուն վերջերք Հայերն այլեւայլ ազգերու մէջ չձուլուելու համար, պէտք ունեցան Յոյներուն աջակցութեան: Բայց դժբախտաբար նոյն ատեններ յունական եկեղեցին զանազան հերձուածներով տկարացած էր: Հայ եւ Յոյն եկեղեցիներու մէջ ալ պաղութիւն ու անվստահութիւն մտած էր, գլխաւորաբար Յոյներու կողմէ եղած ճնշումներու և իրաւունքի բռնաբարութեան պատճառաւ: Այս միջոցին Յոյները մեծ ճիգ կ'ընէին Հայ ազգը կրօնապէս ու աշխարհականապէս իրենց հետ ձուլելու: Պետրոս Գետադարձ Հայոց Կաթուղիկոսը տկար գտնուեցաւ Ազգ. եկեղեցական շահերը պաշտպանելու, թէև քիչ ինք գիտնական Վարդապետ մըն էր ու յօրինած՝ ութ ձայնի վրայ՝ Մատթիոսաց ու Հակոստեան նաև Մանկունի գեղեցիկ Շարականները:

Այս ատեններս կ'ապրէր Արիստակիս Լասխիկացի Վարդապետը որ իր ժամանակին ինքարձակ պատմութիւնը գրած է:

13. Գրիգոր Բ. Վկայասէր. — Յոյները Պետրոս Գետադարձին յաջորդ Սաչիկ Բ. Կաթուղիկոսը Կ. Պոլիս արգելելէն զատ, անոր մահուընէ ետքը, նոր Կաթուղիկոսի մը ընտրութիւնն ամէն կերպով խափանել կը ջանային: Հազիւ Գազիկի ազաչելովը, Հայերը կրցան գիտնական Գրիգոր Մագիստրոսի որդին Գրիգոր Բ. Վկայասէրը Կաթուղիկոսական աթոռը հանել (1065—1105): Ասիկա Հայ ու Յոյն եկեղեցիներու միջև տեղի ունեցած անհամաձայնութիւնը վերջնելու համար անձամբ Կ. Պոլիս Ալեքս Կոմնենոս կայսրին գնաց. բայց, առանց բան մ'ընել կարենալու, ետ դարձաւ: Այս Կաթու-

դիկոսին օրով Հռոմի Պապին հետ յարարերութիւն մը սկսաւ :

14. Աղբամարի Կաթողիկոսութեան սկիզբը. — Վը-կայասէրին յաջորդեց Բարսեղ Ա. Անեցի որ անոր կենդա-նութեան ատեն իբր Կաթողիկոսի փոխանորդ Անի կը նստէր: Բայց, հազիւ ութը տարի զատ Կաթողիկոսու-թիւն ընելէ ետք, մեռնելով՝ Կաթողիկոսական ավտուր ժառանգեց Գրիգոր Գ. Պահրաւունի: Վասպուրականի Եպիսկոպոսները Գրիգոր Գ. Կաթողիկոսին հակաթու-ընարեցին, 1114ին, Դաւիթ Թուոնիկեան Աղթամարի Արք-եպիսկոպոսը: Եւ երբոր Աղգ. ժողովքի մը մէջ Գրիգոր օրինաւոր Կաթողիկոս ճանչցուեցաւ, Դաւիթ Աղթա-մար կղզիին վրայ ինքնազուխ Կաթողիկոսութիւն մը հաստատեց որ մինչեւ այսօր կը շարունակուի: Այս Աղ-թամարի Կաթողիկոսները Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութեան նման էջմիաճնի Մայր-Աթոռին հովանիին տակ են:

15. Բնդհանրական Կաթողիկոսներու արո՞ր այլեւ-այլ ժամանակներ տեղէ տեղ փոխադրուած է Ս. Լու-սաւորչի Աջին հետ: Այսպէս, Բրիտանի 35 թուականէն մինչեւ 300, Մայր Աթոռը Արաազի մէջ էր: 301—478՝ Վաղարշապատի մէջ: 478—931՝ Դուխնի մէջ: 931—967՝ Աղթամարի մէջ: 968—992՝ Արգիշու: 992—1105՝ Անի: 1105—1166 Սեւ լեռ (Կիլիկիա): 1166—1293՝ Հռոմկը-լայ: 1293—1440 Սիւ (*), 1441էն մինչեւ այսօր նորէն Վաղարշապատ:

12. — Ժ. Դաւուն վերջեր ի՞նչ դիրք ունէր Հայ եկեղեցին: — Ի՞նչ բանի կը ցանային Յոյները: — Ո՞վ էր այն ասեմ Հայոց Կաթու-

(*) Ընդհանրական Աթոռը Սիւնի Վաղարշապատ (էջմիածին) փոխադրուելէն վերջը, 1447ին, Կիլիկիայիները Սիւնի մէջ շարունակեցին ու նենայ մասնաւոր Կաթողիկոսութիւն մը:

դիկոսը; Նոյն բուականին ո՞ր նշանաւոր Վարդապետ կ'ապրէր: — **13.** Յոյները ի՞նչ ըրին Խաչիկ Բ. Կաթողիկոսը: Ո՞վ Կաթողիկոս քննուեցաւ 1065ին: Ինչո՞ւ Պոլիս գնաց Գրիգոր Բ. Վկայասէր կոչ-ուած Կաթողիկոսը: Ո՞վ էր այն ասեմ Յոյներուն կայսրը: — **14.** Ո՞վ յաջորդեց Վկայասէրին: Բարսեղ Կաթողիկոսին յաջորդ ո՞վ է: Գրիգոր Գ. Պահրաւունի Կաթողիկոսին օրով Վասպուրականի Ե-պիսկոպոսները ի՞նչ ըրին: Ի՞նչ ըսել է հակաբռն: Դաւիթ Թու-նիկեանը ո՞ր տեղի Կաթողիկոս եղաւ: Հիմա ալ կա՞յ Աղբամարի Կաթողիկոսութիւն եւ ի՞նչ դիրք ունի: — **15.** Ո՞ր քաղաքներ նըս-տած են ընդհանրական Կաթողիկոսներ՝ սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը:

8. ԴԱՍ. — ԱՄՓՈՓՈՒՄ Ը. ԱՄՍՈՒԱՆ (Է.—ԺԲ. ԴԱՐ)

Վրացիներու բաժանումը. — Վրացիները մինչեւ իրենց Կիւրիոն Կաթողիկոսը Հայ եկեղեցիին իշխանութեան տակ էին: Անոր օրով բաժ-նուեցան եւ Յոյն եկեղեցիին յարեցան:

Հերակլ կայսրը շատ ջանքեր ըրաւ Հայերն ալ Յոյն եկեղեցիին հետ ձուլելու: 629 թուականին Պարսիկներու դէմ յաղթութիւն տանելով՝ վե-րագործին՝ այդ միութեան համար Կարինի մէջ ժողով գումարեց: Եզր Կա-թողիկոս անգիտութեամբ հաւանեցաւ միութեան գողտփարին:

Ներսէս Շինող Կաթողիկոսին օրով Յոյներու Կոստանդ կայսրը այս միութեան գործն յաջողցնելու համար Հայագոյի Դաւիթ Բագրեւան-դացին Դաւանական Թղթով մը զրկեց Դուին, ուր Ներսէս Շինող Կաթու-ղիկոսին նախագահութեամբ ժողով գումարուեցաւ, եւ Կոստանդ կայսրին առաջարկը մերժուեցաւ: Կոստանդ անձամբ ալ եկաւ Դուին, եւ Յոյն լեզուով ըռնի Պատարագ ընել տուաւ եւ հաշտուեցաւ Ներսէսին հետ:

Յովնանէս Մանագլիտրեցի թէոզոքոս Ռչտունիէն Կաթողիկոս ձեռ-նադրուելով՝ Մանագլիտրի մէջ ժողով գումարեց եւ մերժեց Եզր Կաթու-ղիկոսի ընդունած միութիւնը, քանի որ այս էր Ազգին փափարը:

Պաղիկեաններն ու Թոնդրակեցիները ազանդաւորներ էին որ ե-կեղեցիին այս կամ այն ձեւերն ու խորհուրդները չէին ընդունիր: Ասոնց դէմ Յովնանէս Կաթողիկոսը զօրաւոր ճառ մը զրկեց: Նոյնպէս մաքառե-ցաւ Եւտիբէոսն ազանդաւորներուն եւ Յոյներուն դէմ, եւ ասոնց զրկած դաւանական Թղթին ալ ազգու պատասխան տուաւ:

Մեր Զաւարիա Կաթողիկոսին օրովն ալ Յոյն Պատրիարքը Փոռ Թուղթ զրկեց Զարարիային ու Աշոտ Բագրատունիին: Այն ատեն ալ Շի

րակաւանի մէջ ժողով գումարուեցաւ միւռնեան զէմ մարտելու համար, Մաւսոց եղիվարդեցիին յաշորդեց Յովհաննէս Զ. Պատմագիր Կաթուղիկոսը որ նշանաւոր եղաւ:

Անիի ժողովները. — Անոնց յաշորդներէն Վահան Կաթուղիկոս ուզեց Քալկեդոնի ժողովն ընդունիլ եւ Յոյներուն հետ միարանիլ. բայց Անիի մէջ գումարուած Ընդհանուր ժողովը մերժեց եւ պաշտօնանկ ըրաւ Վահանը՝ անոր տեղ ընտրելով Ստեփանոս Կաթուղիկոսը:

Խոստով Անձեւացի, որ Գրիգոր Նարեկացիին հայրն է, իր կինէն զատուեցաւ, վանք մտաւ եւ ապա եպիսկոպոս ու Կաթուղիկոս եղաւ:

Եկեղեցական գրքերն են Ճաշու գիրքը, Մաշտոց, Տօնացոյց, Ժամագիրք, Սաղմոս, Խորհրդատար, Շարական, Յայտնաւորք եւ Նարեկ զոր բանահիւսած է Գրիգոր Նարեկացիին:

Կրօնական վէճերը Հայ ու Յոյն եկեղեցիներուն մէջ շարունակուեցան ԺԱ. եւ ԺԲ. Գարբրուն, Նոյն ատեններ Յոյն եկեղեցին տկարացած՝ չէր կրնար աշակցիլ Հայերուն: Երկու եկեղեցիներուն մէջ ցրտութիւն կը տիրէր, զիստուրաբար Յոյներուն կրօնական բռնութեանց եւ նենգաւոր հնարքներուն պատճառով: Պէտքու Գեւաղարձ Կաթուղիկոսը տկար զտնուեցաւ պաշտպանելու ազգ-եկեղեցական շահերը: Աս Կաթուղիկոսը յօրինած է գեղեցիկ շարականներ: Իր օրով կ'ապրէր նշաւոր Վարդապետ մ'ալ, Արիւսակէս Լասիվերցիս:

Յոյները Պետրոս Գեւաղարձին յաշորդ խաչիկ Բ. Կաթուղիկոսը Պուսի մէջ պահեցին եւ անոր մահէն ետքն ալ թող չէին տար որ Հայերը Կաթուղիկոս ունենան:

Գրիգոր Բ. Վկայաւերը վերջապէս Կաթուղիկոս եղաւ՝ Գագիկ Բ. Բագրատունիին ջանքով (1065—1105), Վկայաւերը Պոլիս գնաց՝ Ալէքս Կոմնենոս կայսրը համոզելու եւ եկեղեցական վէճերը զտարեցնելու, բայց անյաջող ետ դարձաւ:

Աղթամարի մէջ ալ Կաթուղիկոսութիւն մը հաստատուեցաւ 1114ին: Թեւ լեռին մէջ (Կիլիկիա), Վկայաւերին յաշորդած էր՝ իբրեւ ընդհանրական Կաթուղիկոս՝ Բարսեղ Ա. Անեցի, եւ ասոր ալ յաշորդած էր Գրիգոր Պահլաւունիին: Անս ասոր օրով է որ Վասպուրականի Եպիսկոպոսները Աղթամարի Եպիսկոպոս Դաւիթ Թոռնիկեանը հակամտ Կաթուղիկոս ընտրեցին Աղթամարի, եւ անկէ ի վեր Աղթամարի Կաթուղիկոսութիւնը կը շարունակուի Մայր Աթոռի իշխանութեան տակ:

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1. ԴԱՍ. — ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1. Աշխարհի հինգ մասերը. — Ինչպէս տեսանք (Ա. Պրակ, էջ 43, Դաս 6), երկրագունտախ ցամաքը բաժնուած է չինգ մեծ մասերու. Եւրոպա, Ասիա, Ափրիկէ, Ամերիկա, Ովկիանիա:

2. Տանկասան. — Սկսելով մեր գտնուած քաղաքէն (կամ գիւղէն)՝ մինք ստրվեցանք թէ՛ մեր բնական երկիրն է Օսմանեան Պետութիւնը, կամ Տաճկաստանը որ բաժին ունի թէ՛ Եւրոպայի, թէ՛ Ասիայի եւ թէ՛ Ափրիկէի մէջ:

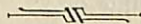
3. Եւրոպական պետութիւններն են. — Թուրքիա, Յունաստան, Իտալիա, Ռուսիա, Պուլկարիա, Սերպիա, Փորթուգալ, Սպանիա, Զուիցցերիա, Լիւստեպուրկ, Հոլանտա, Պելճիա, Տանիմարիա, Շուէտ, Նորվեգիա, Իսալիա, Անգլիա, Գաղղիա, Աւստրիա-Հունգարիա, Գերմանիա, Ռուսիա, ընդամենը 21 հատ: Ասոնք պիտի ստրվինք յաջորդ գտակրով:

4. Եւրոպայի բնակիչները. Եւրոպայի մէջ կ'ապրին զանազան աղքեր, եւ ընդհանուր անունով կ'ըսուին Եւրոպացի: Իսկ ամէն մէկը իր երկրին կամ ազգին մասնաւոր անունով կը կոչուի Անգլիացի, Գաղղիացի կամ Ֆրանսացի, Տանիմարացի Պելճիացի, Հոլանտացի, Զուիցցերիացի, Շուէտացի, Նորվեգիացի, Լիւստեպուրկցի, Գերմանացի, Աւստրիացի, Հունգարացի, Տանկաստանցի կամ Թուրքիացի, Սերպիացի, Պուլկար, Ռուսիացի, Գալիացի, Յոյն, Ռուս, Սպանիացի, Բորթուկացի, Իսալացի:

Եւրոպա ունի 360 միլիոնի չափ բնակիչ: Ա. Բ. Զ. Գ.

ալ սպիտակ ցեղէ, և կը բաժնուին երեք մեծ խումբերու Յունու-Լասիւնական խումբ, Գերունանական խումբ և Սըսլական խումբ:

1. — Որո՞նք են աւխարհի հինգ մասերը: — 2. Տանկասան աւխարհի ո՞ր մասին մէջ է: — 3. Եւրոպայի մէջ Բանի՞ Պետութիւն կայ եւ որո՞նք են: — 4. Ի՞նչ կը կոչուին Եւրոպայի բնակիչները: Ո՞րչափ բնակիչ են: Ո՞ր ցեղէ են: Քանի՞ խումբ:

2. ԴԱՍ. — ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՊԵՏՈՒԹՅՆՆԵՐ (Շար.)

5. Անգղիա կամ Մեծն Բրիտանիա. — Կը բաղկանայ երկու մեծ կղզիներէ (Անգղիա և Իռլանտա), որոնք կը կազմեն մէկ Պետութիւն կամ երկիր: Մայրաքաղաք՝ Լոնսոն կամ Լոնսրա, (5 միլիոն բնակիչով): Անգղիոյ արդի թագաւորն է Էտուարտ Է.:

Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Լիւրքոլ (616,000 բնակիչ), Կրասֆո, Էքսիւպորկ, Տըպլին, Մանչեսթըր:

6. Ֆրանսա կամ Գաղղիա. — Մայրաքաղաք՝ Բարիզ (2 րու կէս միլիոն բնակիչ): Նախագահն է Էմիլի Լուպէ:

Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Մարսիլիա, Լիօն, Պորսօ, Լիլ, Հալր, Թուրուզ, Նանք, Ռուսն, Եւայլն:

7.—8. Շուէս եւ Նորվեկիա. (*) — Չաօ զաօ երկիրներ են, բայց ունին մէկ թագաւոր, Ուսլար Բ.:

Շուէտի մայրաքաղաքն է Ստոկոլմ, (280,000 բնակիչ), իսկ Նորվեկիայի մայրաքաղաքն է Բրիսխանիա (150,000 բնակիչ):

Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Ուփսալա, Կոթենպորկ, Պերլին:

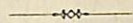
9. Տանիմարեա. (*) — Մայրաքաղաք՝ Բորքենակ (375,000 բնակիչ): Թագաւորն է Բրիսքիան Թ.:

(*) Շուէտ-Նորվեկիա եւ Տանիմարրս կը կոչուին Սկանձինավեան երկիրներ:

10. Պէլիւա. — Մայրաքաղաք՝ Պրիւֆսկ (480,000 բնակիչ): Թագաւորն է Լեոքոյոս Բ.:

Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Անկիւրս, Կան, Լիեմ:

5. — Ո՞րն է Անգղիոյ մայրաքաղաքը. — իսկ գլխաւոր բաղաճե՞րը: — 6. Ֆրանսայի՞՞նը: — 7. Շուէտի՞՞նը: — 8. Նորվեկիայի՞՞նը: — 9. Տանիմարեայի՞՞նը: — 10. Պէլիւայի՞՞նը:

3. ԴԱՍ. — ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՊԵՏՈՒԹՅՆՆԵՐ (Շար.)

11. Հոլանտա կամ Ստրին Նահանգներ. — Մայրաքաղաք Լա Հե (195,000): Թագաւորն է՝ Վիլհելմինա: Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Ամսթըրսալ, Ռոթթըրսալ:

12. Լիւքսեմպուրկ. — Կը կոչուի նաեւ Մեծ Դիստրիկտ Լիւքսեմպուրկի: Մայրաքաղաք Լիւքսեմպուրկ: Թագաւորն է՝ Ասոլփ:

13. Զուիցցերիա. — Բաժնուած է 22 դաշնակից նահանգներու: Կառավարութեան կեդրոնն է՝ Պեռն: Նախագահ՝ Պ. Զեյլը: Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Ժընեւ, Պալ, Յիւրիխ, Լոզան:

14. Գերմանիա. — Կը բաղկանայ 26 մասը Պետութիւններէ, որոնք դաշնակից են՝ և Գերմանական Պետութիւն անունին տակ կը կառավարուին: Ամէնէն մեծ դաշնակից երկիրն է Բրունսուա: Միացեալ Պետութիւններուն Վեհապետն է՝ Կիլեու Վիլհելմ Բ., որ կը կոչուի Կայսր Գերմանիոյ և Թագաւոր Բրունսիոյ:

Մայրաքաղաք՝ Պրիւսի (1,580,000 բնակիչ):

Գլխաւոր քաղաք՝ Պրեպօ, Հանպուրկ, Պրեմ, Բեռլինպերկ, Տաննիփ, Շրեքեն, Լայպցիկ, Մալխպուրկ, Ֆրանկֆորթ, Բոլոնիա, Մալան, Սըրապուրկ, Մեմ:

15. Աւսրիա — Հունգարիա . — Կազմուած է երկու Պետութիւններէ, Աւսրիա և Հունգարական քաղաւորութիւն, որոնք մէկ Վեհապետ ունին, Ֆրանս-ժօզեֆ Կայսր :

Աւստրիայի մայրաքաղաքն է Վիեննա (1,365,000 բնակիչ) : Հունգարիայի մայրաքաղաքն է Պոստքեշք (506,000 բնակիչ) :

Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Լիւնպերկ, Բրախ, Պրիւն, Բրախովիա, Թրիեսք :

11. — Հոլանտան ուրիշ ի՞նչ անուն ունի : Ո՞րն է մայրաքաղաքը : — **12.** Ի՞նչ կը կոչուի Լիւթեմպուրկի Պետքիւնը : — **13.** Քանի՞ նահանգներու համնուած է Զուիցցերլան և ի՞նչպէս կը կառավարուի : — **14.** Ի՞նչ գիտէք Գերմանիոյ վրայ : Ի՞նչ բան է դաւեմալից : Ի՞նչ կը կոչուի Գերմանիոյ Կայսրը, եւ ո՞վ է : Ո՞րչափ բնակիչ ունի Պերլին : Որո՞նք են Գերմանիոյ գլխաւոր քաղաքները : — **15.** Ո՞վ է Ֆրանս-ժօզեֆ : Քանի՞ Պետքիւններէ կազմուած է Աւսրիա-Հունգարիա : Որո՞նք են ասոց մայրաքաղաքները :

4. ԴԱՍ. — ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Շար.)

16. Թուրքիա կամ Օսմանեան Կայսրութիւն . — Մայրաքաղաք՝ Կ. Պոլիս (900,000 բնակիչ) : Վեհապետն է Օզոտտափառ Սուլթան Ալթ-իւլ-Համիտ Բ. Կայսր և Ինքնակալ : Կ'իշխէ լայնածաւալ երկիրներու և քաղաքութիւ ազգերու վրայ, և կը յորջորջուի Խաղիֆա : Ծնած է 1840, Նոյեմբեր 14ին և Օսմանեան Գահուն վրայ բազմած է 1876 Օգոստոս 19ին :

Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Էսթրնե, Սեդնիկ, Եսնեա, Շգոսրա, Եւն, որոնք Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ են :

17. Պուլկարիա . — Թուրքիոյ Գերբշխանութեան սակ : Գլխաւոր քաղաքներ՝ Սօֆիա, (ուր կը նստի իշխանը, Ֆերսիւսիս Բոպուրկի), Ֆիդիպե, Ռուսնուզ, Վառնա, Եւայն :

18. Սերպիա . — Մայրաքաղաքն է Պեդրուս (55,000 բնակիչ) : Թագաւորն է Ալեքսանտր :

Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Նիշ, Բրախովիա, Լիւնովիա, Բոժարեկիւս, Շարա :

19. Ռումանիա . — Մայրաքաղաքն է Պուրեշ (230,000 բնակիչ) : Թագաւորն է Կարոլ :

Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Կարս, Պրախ, Բեուրեմնե :

20. Գարատայ կամ Սեւ լեռ . — Մայրաքաղաքն է Չեքիլեե (2000 բնակիչ) : Թագաւորն է Նիբոլա :

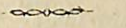
Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Տուրիսիո և Անքիլարի :

21. Յունաստան . — Մայրաքաղաքն է Աթենս (110,000 բնակիչ) : Թագաւորն է Եորկիոս Ա. :

Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Բիրես, Բարսա, Շիրա, Բորֆո :

Ծանօթ . — Այս վերջին հինգ երկիրները կը կոչուին Պալսնեան Պետքիւններ :

16. — Ի՞նչ գիտէք Կ. Պոլսոյ վրայ, (Վերաբաղ Բ. Պրակ, էջ 27, Գաւ 1 եւ յաջորդներու) : — **17.** Ո՞ր երկրի յեխանն է Ֆերսիւսանս քր Քօպուրկ : — **18.** Ո՞րն է Սերպիայի մայրաքաղաքը : — **19.** Ո՞վ է Ռումանիոյ քաղաւորը : — **20.** Ո՞վ է Նիբոլա քաղաւոր : — **21.** Յունաստանի մայրաքաղաքը եւ գլխաւոր քաղաքները որո՞նք են :

5. ԴԱՍ. — ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Շար.)

22. Սլոանիա . — Մայրաքաղաքն է Մասրիտ (470,000 բնակիչ) : Թագաւորն է Ալֆօնս ԺԳ. :

Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Վալեցիա, Միւրաի, Սեւիլլ, Մալիս, Գասիէ, Գորուննա և Պալեստեան կղզիներ :

23. Փորուգալ . — Մայրաքաղաքն է Լիզպոն (310,000 բնակիչ) : Թագաւորն է Կարոլոս կամ Շարլ Ա. :

Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Բորթո, Քոյիւսրա :

24. Իսայիա. — Մայրաքաղաքն է Հոռով (440, 000 ընակիչ) : Թագաւորն է Վիքրոր Էմիսակունդ Գ. :

Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Նեայրոյիս կամ Նարոյի, Միլան, Վենեսիկ, Թուրին, ձենովա, Ֆիորենցա, Լիվորնո, Սրեզիա, Բասուա, Պրիւնիպի, Բալերո և Մեսինա :

Հռովմ նշանաւոր է իր հնաժիւններով, աւերակներով, եւայլն : Հռովմը մէջ է Ս. Պետրոսի եկեղեցին և Վասիլական պալատը ուր կը նստի Լեոն ԺԳ. Պապը :

Վենետիկի մօտ կայ Ս. Ղազար կղզին. հոն է Մլտի-թարեան Միաբանութիւնն ու վանքը :

25. Ռուսիա. — Մայրաքաղաքն է Ս. Ֆետերսպուրկ (127,000 ընակիչ) : Ռուսիա ընդարձակ Պետութիւն մ'է որ կը գրաւէ Եւրոպայի կէսն ու Ասիայի կէսը (Միսսիսիպի) : Վեհագեացը կը կոչուի Չար, որ է Նիֆոյա Բ. :

Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Մոսկուա (հին մայրաքաղաքն է) : Վարչախա (հին մայրաքաղաք Բոյրնիայի կամ Լեհաստանի), Հելսինկիֆորս (հին մայրաքաղաք Ֆինլանտիայի), Քիւբիլիս (հին մայրաքաղաք Վրաստանի) որ հիմա կեդրոնն է Կաւկասիայի կառավարչութեան, Պարուս, Պաֆու, Օսեսա, Քիւնի, Ռիլա, Սեւաստաբոլ, եւայլն : Կաւկասի ընակիչներն են՝ Ռուս, Հայ, Վրացի, Չերքիզ, եւն. եւն. :

22. — Ո՞րն է Ապանիոյ մայրաւաղաքը : — **23.** Որո՞նք են Բորուսիայի մայրաւաղաքն ու գլխաւոր քաղաքները : — **24.** Ի՞նչ գիտէք Իսպանի վրայ : Ո՞ր է Միսիսիպիայի մեծագոյնը : Հռովմի մէջ ինչե՞ր կան նշանաւոր : Ո՞ր է Պապը : — **25.** Ի՞նչ գիտէք Ռուսիոյ վրայ :

6. ԳԱՍ. — ԵՐՈՊԱՅԻ ՇՈՎԱԶԵՐՔԸ

26. Ծով ու ծովեր. — Եւրոպայի Հիւսիսային կողմըն է Հիւսիսային Սառուցեալ Ովկիանոսը որ կը կազ-

մէ ձերեակ ծովը, և կը թրջէ Հիւսիսային հրուանդանը, որ Հիւսիսի ամէնէն հեռաւոր ծայրն է :

Եւրոպայի Արեւմտեան կողմն է Սալանդեան Ովկիանոսը, որոն մաս կը կազմեն Պարթիկ ծովը, Հիւսիսային ծովը, Մանչի ծովը, Կասպնէան ծոցը եւ Միջերկրական ծովը :

Պալթիկ ծովը կը ձեւացնէ Պօրնիի ծոցը եւ նեղուցներով կը միանայ Հիւսիսային ծովուն հետ : Հիւսիսային ծովն ու Մանչը կը միանան Բա սը Գալի նեղուցով :

Սալանդեան Ովկիանոսի երեք մեծ կղզիներն են Իսլանտա, և Բրիտանական կղզիները (Իռլանտա և Մեծ-Բրիտանիա) :

Սալանդեան Ովկիանոսին ու Պալթիկ ծովուն մէջ տեղն է Սկանտինաւեյի քերակոյրիկ : Պալթիկ ու Հիւսիսային ծովերուն մէջ տեղն է Եոպրանդի քերակոյրիկ ու շատ մը կղզիներ : Կասպնէան ծոցին Հարաւային կողմն է Իրերեան ցանախաղոյրիկ որ կը ներկայացնէ Ֆինիապիս և Սեւ-Վեհաստանի հրաւանդանները :

Միջերկրական ծովը, որ Սալանդեան Ովկիանոսին հետ կը հաղորդակցի ձիպարդարի նեղուցով, կը կազմէ Լիոնի և ձենովայի ծոցերը, Ադրիական ծովը, Յոնիական ծովը, Տարտանէլի և Վոսիոյի նեղուցները, Մարմարա ծովն ու Սեւ ծովը : Միջերկրական ծովուն մէջ են Պալէարեան կղզիները, Քորսիքա, Սարաէնիա, Սիկիլիա, Մալթա, Կրետէ, նաեւ Իսպիոյ քերակոյրիկ և Պալստինեան ցանախաղոյրիկ :

Եւրոպայի Արեւելեան հարաւակողմը կը գտնուի աղի ջրով մեծ լիճ մը որ կը կոչուի Կասպից ծով :

26. Որո՞նք են եւրոպայի ծովերը, գլխաւոր հրուանդանները, քերակոյրիկներն ու ցամախաղոյրիկները, ծոցերն ու կղզիները : (Չափազանց զգուշացէ) :

7. ԳՍՍ. — ԵԻՐՈՊԱՅԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

27. Եւրոպայի լեռնաշղթաները. — Եւրոպայի Արեւելեան կողմը (Ռուսիա) ընդարձակ դաշտեր ու հարթավայրեր կան, իսկ Արեւմտեան կողմը մեծ լեռնաշղթաներ:

Ալպեան լեռները, որ Եւրոպայի ամենամեծ լեռնաշղթան կը կազմեն, Եւրոպայի կեդրոնը կը գտնուին: Անոնց գագաթը միշտ՝ ամառ ձմեռ՝ ձիւնով պատած է. ունին անհուն սառնարաններ որ կը կազմուին մեծ մեծ ձորերէ: Աս լեռներու կողին վրայ կան եղեւինի անտառներ և արօտավայրեր:

Ալպեաններէն կը բաժնուին երկու ձիւղեր. Ապենինեան լեռնաշղթայ որ կը ձևացնէ Իտալիան, միւսը կ'երթայ միանալ Պալման լեռներուն:

Դէպի Արեւմուտք կը գտնուին՝ Ֆրանսայի լեռնակոյտը և Պիւռնիսեան լեռները:

Ալպեաններուն Արեւելքի կողմն է Կարպաթեան լեռնաշղթան:

Եւրոպայի Հիւսիսակողմն են Սկանսիւնավեան լեռները:

Վերջապէս, Եւրոպան Ասիայէն կը զատուի Կովկասի բարձրաբերձ լեռներով և Ուրալ լեռներով:

27. — Ի՞նչպէս է Եւրոպայի Արեւելեան մասը: Իսկ Արեւմտեան կողմը: Որո՞նք են Եւրոպայի գլխաւոր լեռները:

8. ԳՍՍ. — ԵԻՐՈՊԱՅԻ ԳԵՏԵՐԸ

28. Երկու մեծ աւազաններ. — Եւրոպայի գետերը երկու մեծ աւազաններու կը բաժնուին. 1. Արեւմտեան-Հիւսիսային Աւազան, որ Ատլանդեան Ովկիանոսի ու

Սառուցեալ Ովկիանոսին կողմը կ'իջնայ: 2. Հարաւ-Արեւելեան Աւազան, դէպի Միջերկրական ու Կասպից ծովերը:

29. Արեւմտեան-Հիւսիսային աւազան. — Աս կողմի գետերն են. Տոլիս, Վիստուլա, Օտեր որ կը թափին Պալդէի ծովը: Էլպա, Հոնոնս, Մեոզ, Դաւիդ որ կը թափին Հիւսիսային ծովը: Սեկ որ կը թափի Մանչի ծովը: Լուառ, Կարոն, Դալթ որ կը թափին Ատլանդեան Ովկիանոսին մէջ:

30. Արեւելեան-Հարաւի աւազան. — Աս կողմը կը գտնուին Էպրո, Ռոն որ կը թափին Միջերկրական ծովը: Տիբերիս որ Իտալիոյ թերակղզիին մէջ է: Փո՛ որ Ադրիական ծովը կը թափի: Դանուբ, Տիբեր և Տոն կը թափին Սեւ ծովը: Վոլկա, որ կը թափի Կասպից ծովը, Եւրոպայի ամենէն մեծ գետն է:

Ուրալ գետը որ նոյնպէս կը թափի Կասպից ծովը և՛ նոյն ծովէն սկսեալ մինչեւ Ուրալ լեռները՝ Եւրոպան Ասիայէն զատող սահմանա իճն է:

28. — Որո՞նք են Եւրոպայի երկու մեծ աւազանները: — 29. Հիւսիսային Արեւմտեան աւազանին գետեր որո՞նք են: — 30. Հարաւային Արեւելեան աւազանին գետեր որո՞նք են:

Հրահանգ

Այլուրեքի կարգով գրեցէք. 1. Եւրոպայի Վեհագետներուն անունը, — 2. Եւրոպայի Պետութեանց մայրաքաղաքներուն անունը (քնակիչներով): — 3. Եւրոպայի մէջ ապրող գանազան ազգերուն անունը եւ կրօնը: — 4. Ի՞նչ լեզուներ կը խօսուին Եւրոպայի մէջ: — 5. Եւրոպայի ծովերուն ու գետերուն անունը՝ միշտ այբուբենի կարգով:

Թ Ո Ւ Ա Բ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. ԳԱՍ. — ՏԱՄՆՈՐԳԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ

1. Երբ միևնակ բաժանելին ճասնորդական է. — Երբ բաժանելին տասնորդական է և բաժանարարն ամբողջ

58,65		17
76		3,45
85		
00		
6,96		58
116		0,12
00		

Թիւ, գործողութիւնը կը կատարենք ամբողջ թիւերու պէս, յետոյ քանորդին աջ կողմէն ստորակէտով կը ղատենք այնքան տասնորդական, որքան կը գըտնուի բաժանելիին մէջ: Այսպէս՝ 58,65՝ բաժանեալ 17, կուտայ 3,45 քանորդ, իսկ 6,96՝ բաժանեալ 58՝ կուտայ 0,12 քանորդ:

1. — Տասնորդական թիւ մը ամբողջով բաժնելու կտոնոր ի՞նչ է:

Վարժութիւն. — 1—10. Բաժնելու 5,7:3 — 8,7:4 — 27,4:3 — 4,34:17 — 438,27:54 — 78456:92 — 0,548:32 — 0,017:8 — 728,43:11 — 0,111:11:

2. ԳԱՍ. — ՏԱՄՆՈՐԳԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ (Շար.)

2. Երբ բաժանելին ու բաժանարարը ճասնորդական թիւեր են. — Առաջին օրինակ. — Երբ թէ՛ բաժանելի թէ՛ բաժանարարը տասնորդական թիւեր ունին, բաժանարարի ստորակէտը վերցնելու և զայն ամբողջ թիւ ընելու է, բայց միևնոյն ատեն բաժանելիին ստորակէտը աջ կողմը տանելու է այնքան թիւ, որքան տասնորդական

478,653:7,32
Գէտք է գրել
47865,3 732
3945 65,3
2853
657 Մնացորդ

կը գտնուէր բաժանարարին մէջ: Այսպէս, 478,653ը 7,32ով բաժնելու համար, նախ՝ բաժանարարը 732 գրելու է և բաժանելին 47865,3:

2. Տասնորդական թիւ մը ուրիշ ճասնորդականով ի՞նչպէս կը բաժնէք:

Վարժութիւններ. — 11—17. Բաժնելու է. 572,3:47,8 — 279,48:31,57 — 48,375:5,7 — 798,56:0,78 — 0,485:0,38 — 0,0567:0,007 — 4,007:0,05:

3. ԳԱՍ — ՏԱՄՆՈՐԳԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ (Շար.)

3. Երբ բաժանելին ու բաժանարարը ճասնորդական են. — Երկրորդ օրինակ. — Կրնայ ըլլալ որ բաժանելիին տասնորդականները պակաս ըլլան բաժանարարին տասնորդականներէն. — այն ատեն բաժանելիին աջ կողմը աւելցնելու է այնքան զերօ որքան պէտք է բաժանարարին տասնորդականներուն հաւասարեցնելու համար: Այսպէս, 374,8ը 7,926ով բաժնելու համար, պէտք է բաժանարարը նախ ամբողջ գրել 7926, և բաժանելիին աջ կողմը երկու զերօ դնել. 374800:

374,8:7,926
Գէտք է գրել
374800 7926
57760 47
2278 Մնացորդ

4. Երբ բաժանելին ամբողջ թիւ է. — Կրնայ ըլլալ որ բաժանելիին ամբողջ թիւ ըլլայ, իսկ բաժանարարը տասնորդականներ ունենայ. — այն ատեն բաժանելիին աջ կողմը բաժանարարին տասնորդականներուն չափ զերօ աւելցնելու է. ինչպէս կը ցուցնէ քովի օրինակը:

374:2,36
Գէտք է գրել
37400 236
1380 158
2000
112

5. Երկու ամբողջ քիւերու մօտաւորագոյն քանորդը.

— Երբեմն երկու ամբողջ թիւեր իրարու մէջ ճիշդ չեն բաժնուիր: Այն առնն կրնանք մնացորդին ալ կողմը դերօներ դնել և բաժանումը շարունակել, քանորդին առջեւ տասնորդականներ դնելով: Այսպէս, 7ը 18ին մէջ

18	7
40	2,57
50	
1	Մնացորդ

երկու անգամ կայ՝ 4 կ'աւելնայ, 2ը քանորդին ամբողջ թիւը կը կազմէ. 4ին առջեւ 0 կը դնենք և ելած քանորդը իբրեւ տասնորդական կը գրենք: Այսպէս կը դանենք այդ երկու ամբողջ թիւերուն մօտաւորագոյն քանորդը:

6. Փորձ. — Տասնորդականներու բաժանումին փորձը ճիշդ ամբողջ թիւերու փորձին պէս է:

3. — Ի՞նչպէս կը բաժնէք երկու քանորդական քիւեր, երբ բաժանելին բաժանարարէն պակաս քանորդներ ունի: — 4. Երբ բաժանելին ամբողջ քիւ է՝ այն ասեմ ի՞նչպէս կ'ընէք: — 5. Ի՞նչպէս կը գտնէք երկու ամբողջ քիւերու մօտաւորագոյն քանորդը: — 6. Երկու քանորդական քիւերու բաժանումին փորձը ի՞նչպէս կ'ընէք:

Վարժութիւններ. — 18-22. Բաժնենք. 57,82:47,345 — 279,8:9765 — 14:7,495 — 1,078:0,97 — 0,006:0,0007: — 23. Փորձաւոր մը օրը կը վասակի 12,5 դր. կիրակի օրերը չ'աշխատիր, և օրը կը ծախսէ 8,25 դր. մէկ շաբթուան մէջ ինչ կ'աւելցնէ. 52 շաբթուան մէջ որչափ կը խնայէ:

4. ԳԱՍ. — ՄԵԴԻԱԿԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՓԵՐԸ

3. Մեդիական դրութիւն. — Այն բոլոր չափերը որ մեդրի վրայ չ'իմնուած են, ամէնքը մէկտեղ մեդրական դրութիւնը կը կազմեն:

8. Երկայնութիւն մը ի՞նչպէս կրնանք չափել. — Ո՛ր եւէ երկայնութիւն կրնանք չափել մեդրով կամ արշընով կամ ոճֆով, եթէ ուզենք փնտռել թէ այն երկայնութեան մէջ քանի՞ մէդր, քանի՞ արշըն կամ քանի՞ ոտք կայ: Օրինակ՝ կ'ըսենք. մեր փողոցը 26 մէդր երկայնութիւն ունի, կամ սա կտաւը 6 արշըն կուգայ, կամ սա սենեակը 12 ոտք լայն է:

7. — Ի՞նչ է մեդրական դրութիւնը: — 8. Երկայնութիւն մը ի՞նչպէս կրնանք չափել:

Վարժութիւններ. — 24-27. Սա բաժանումներն ընել. 148:57 — 39:7 — 738:13 — 4588:173, և ասոնց մօտաւորագոյն քանորդ գտնել 0,1 (մէկ տասնորդականով) 0,01 (երկու տասնորդականով) կամ 0,001 (երեք տասնորդականով): — 28. Տղու մը մագերը 38 օրուան մէջ 1 հարիւրորդամէդր երկնցած են. գտէք թէ մէկ օրուան մէջ որ, անի և մէկ ժամուան մէջ որչափ երկնցած են. (օրը 24 ժամ հաշուելու է):

5. ԳԱՍ. — ԵՐԿԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՓԵՐԸ (Շար.)

9. Մեդր. — Մեդրը երկրի շրջապատին քառասուն միլիոններով (0,0000040) կամ $\frac{40}{1000000}$ մասն է:

10. Մեդրին այլեւայլ ձևերը. — Մէդրը այլեւայլ ձևերով ու այլեւայլ նիւթերէ շինուած կ'ըլլայ: Փայտէ, երկաթէ կաշիէ, կտաւէ ևն.:

Երբեմն սա քովի պատկերին պէս ինք իր վրայ ծալուած է, երբեմն պզտիկ սոււփի մը մէջ ամփոփուած է զոր

Պատկ. 1
Ծալուած մեդր

դերձակները կը գործածեն, երբեմն ալ փայտէ շինուած է և վաճառականները անով կերպասի մը երկայնութիւնը կը չափեն :

9. — Մեղրի մը երկայնութիւնը ո՞րչափ է : — 10. Մեղրին զանազան ձեւերը որո՞ցք են :

Վարձուքիւններ. — 29. Խանութեան մը 8 երկոտանեակ հաւկիթ գնեց՝ երկոտանեակը 0,875 դրշ.ի. բայց 7 հատ հաւկիթ կոտրեցաւ, հիմա ամէն մէկ հաւկիթը բանիկ ծախելու է որ 4,25 դրշ. վաստկի :

6. ԴԱՍ. — ԵՐԿԱՑՆՈՒԹԵԱՆ ՉԱՓԵՐԸ (Շար.)

11. Մեղրին բազմապատիկները. — Մէկ սասնաւոր (ՏՏ.) որ 10 մէդր երկայն է : Մէկ հարիւրաւոր (ՀՏ.) որ 100 մէդր երկար է : Մէկ հազարաւոր (ՀՀՏ.) որ 1000 մէդր երկայն է : Մէկ բիւրաւոր (ԲՏ.) որ 10000 մէդր

Պատկ. 2. — Երկաթէ սանամեղր (անդաչափի տրայ) : երկայն է(*) : Տասը հատ երկաթէ մէդր իրարու միմեկի լով կը կազմեն երկայն շղթայ մը որ սասնաւոր կը կոչուի, որով մեծ երկայնութիւնները կը չափեն :

11. — Որո՞ցք են մեղրին բազմապատիկները : Ի՞նչ է անոսանքն մէկուն երկայնութիւնը : Սովորաբար Տասնամեղրը ի՞նչ է կ'ըլլայ :

Վարձուք. — 30. Տանտիկին մը գնեց 12,50 մէդր ֆանելա, մը 8,25 դրշ.էն, 8,35 մէդր խասա, մէդրը 3,75 դրշ.էն, և 25 մէդր տաւ (ամբիգան) մէդրը 2,50 դրշ.էն, և խանութեանին տուաւ 2 (ոսկի (108 դրշ.էն), բանի դրշ. ետ պիտի առնէ :

(*) Ծան. — Բազմապատիկներուն համառոտագրութիւնը գլխաւոր կը սկսի, իսկ ստորաբաժանումներունը պարզ գրով :

7. ԴԱՍ. — ԵՐԿԱՑՆՈՒԹԵԱՆ ՉԱՓԵՐԸ (Շար.)

12. Մեղրին ստորաբաժանումները. — Մէկ սասնաւոր (ՏՏ.) որ 0,1 մէդր երկայն է : Մէկ հարիւրաւոր (ՀՏ.) որ 0,01 մէդր երկայն է : Մէկ հազարաւոր (ՀՀՏ.) որ 0,001 մէդր երկայն է : Մէկ տասը հազարաւոր (ԲՏ.) որ 0,0001 մէդր երկայն է :

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Պատկ. 3. — Հարիւրաղամեղրի և հազարաղամեղրի բաժնուած Տասնորդամեղր (իսկական երկայնութիւն)

Սա վերի (Թիւ 3) պատկերը կը ցուցնէ մէկ տասնորդամէդր որ բաժնուած է տասը հատ հարիւրորդամէդրի և մէկ հարիւրորդամէդրն ալ բաժնուած է 10 հատ հազարորդամէդրի :

Երբ մէկ մէդրէն պակաս երկայնութիւններ ուզենք չափել, տասնորդամէդր, հարիւրորդամէդր, հազարորդամէդր, բիւրորդամէդր կը գործածենք :

12. — Մեղրին ստորաբաժանումները որո՞ցք են : Անոնց երկայնութիւնը ո՞րչափ է :

Վարձուքիւններ. — 31. Վաճառական մը տարին 255 նամակ կը դրկէ՝ ամէն մէկուն վրայ փակցնելով 3,25 դրշ ի դրոշմաձուգով (փուլ), 2650 նամակ՝ իւրաքանչիւրը 1 դրշ.ի փուլ, 1210 հատ զառդ-բոսթալ՝ ամէն մէկուն 0,50 դրշ. տալով, վերջապէս 765 ծրար, ամէն մէկուն 5,75 դրշ. դրոշմաձուգով փակցնելով : Ո՞րչափ դրամ այս վաճառականը կը ծախսէ իր թղթակցութեանց համար :

8. ԴԱՍ. — ԵՐԿԱՑՆՈՒԹԵԱՆ ՉԱՓԵՐԸ (Շար.)

13. Երկայնութիւն ցուցնող քիւերը ի՞նչպէս պէտք է գրել և ի՞նչպէս կարդալ. — 1. Արդէն անսանք որ եր-

կայնութեան չափերը իրարմէ տամնական անգամ մեծ են. ուրեմն երկայնութիւն ցուցնող թիւ մը կրնանք գրել, ճիշտ տամնորդական թիւերու պէս:

2. Այս տեսակ թիւ մը գրած ատեննիս, պէտք է որ միութիւնները ցուցնող թիւին վրայ, ստորակէտէն առաջ, անոր անունը գրենք: Օրինակ՝ 5 մէդը 30 տասնորդամէդը պէտք է գրել 5, ԲՅ0: 18 հազարամէդը 265 մէդը կը գրուի՝ 18, ՀԿԶ: Այսպէս միւսներն ալ:

3. Երկայնութիւն ունեցող թիւերը տամնորդական թիւերուն պէս կը կարգացուին. այսպէս 8, ԲՅ5 կարգաւու է՝ 8 ամբողջ 35 հարիւրորդ (մէդը):

13 — 1. Ի՞նչ կանոնով կրնանք գրել երկայնութեան չափ ցուցնող թիւերը: 2. Այդ թիւին միութիւնը ի՞նչ կերպով կը ցուցուի: — 3. Ի՞նչպէս կարդալու է երկայնութիւն ցուցնող թիւերը:

Վարժութիւններ. — 32—37. Հետեւեալ թիւերը թուանշանով գրեցէք՝ մէդը առնելով իբրև միութիւն. 7 մէդը 25 հարիւրորդամէդը, 482 հարիւրորդամէդը, 23 տասնորդամէդը: 42 հազարամէդը: 257 տասնամէդը: 23 հազարորդամէդը:

9. ԳԱՍ. — ԵՐԿԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՉԱՓԵՐԸ (Շար.)

14. Երկայնութեան մը միութիւնը կրնանք փոխել, անոր տեղ իրմէ բարձր կամ իրմէ ստորին բազմապատիկները գործածելով. այսպէս 8, ԲՅ5ը կրնայ գրուիլ 83, ԲԶ5 (83 տասնորդամէդը 5 հարիւրորդամէդը). կամ 835 հԲ. (ութը հարիւր երեսունը հինգ հարիւրորդամէդը), կամ 0, ԲԶ. 835, եւն.: Նաեւ՝ 12, ՀԿԶ: 265ը կրնայ գրուիլ 1, ԲԶ. 2265 (մէկ բիւրամէդը 2265 մէդը) կամ 122, ՀԶ. 65, եւայլն:

2. Երկայնութիւն ցուցնող թիւերուն վերեւը գրուած գրերը այն երկայնութեան հաստատագրութիւնը կը ցուցը-

նեն: Երբ ուղենք թիւի մը միութիւնը փոխել, ստորակէտը կը դնենք մեր ուղած տեղը և համառօտագրութիւնն ալ կը գրենք ստորակէտին վերեւը:

14. — 1. Միեւնոյն երկայնութիւնը արբեր միութիւններով ցուցնել կարելի՞ է: 2. Ի՞նչ կ'ընէք թիւի մը միութիւնը փոխելու համար,

Վարժութիւններ. — 38—46. Հետեւեալ թիւերը գրով գրեցէք. 53, Բ12: 5, ՀԿԶ: 188, 62, Բ47: 0, Բ237: 2, Բ57: 17, ԿԶ. 3: 17, ՀԶ. 28: 7, Բ025: 57, Բ873: — 47. Վստահական մը մէկ ծրար կերպս գնեց մէդը 12, 75 դրշի. հիմա կ'ուզէ մէդը զլուս 2, 50 վաստիկ. ուրեմն 8 մէդը բանի զրշի ծախելու է:

10. ԳԱՍ. — ԵՐԿԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՉԱՓԵՐԸ (Շար.)

15. Ճամբու երկայնութիւնը. — 1. Ճամբաներու երկայնութիւնը կը չափեն հարիւրամէդրով (ՀԶ.) հազարամէդրով (ՀԿԶ.) և բիւրամէդրով (ԲԶ.):

2. Կանոնաւոր խճուղիներու և բոլոր երկաթուղիներու ճամբաներուն վրայ՝ ամէն մէկ հազար մէդրին՝ քար մը տնկուած է և վրան թիւեր նշանակուած՝ որ կը ցուցնեն թէ ճամբան միւսեւ հոն քանի՞ հազարամէդրի հասած է:

15. — 1. Ճամբու երկայնութիւնը ի՞նչպէս կը չափուի: 2. Խնդրիցներու եւ երկաթուղիցներու համբան սնկուած քարերուն վրայի թիւերը ի՞նչ կը նշանակեն:

Վարժութիւններ. — 48. Գիւղացի մը կ'ուզէ բաղար գալ որ իրենցմէ 26, ՀԿԶ: 880 հեռու է, մէկ վայրկենի մէջ զիւղացին կ'առնէ 120 քայլ, իր ամէն մէկ քայլը 70 հարիւրորդամէծր երկայնութիւն ունի. բանի ժամէն կը հասնի բաղարը: — 49. Աղբիւր մը բաղարէն 1236: 5 մէդը հեռու է, այս աղբիւրը բաղար բերելու համար բանի ազուգայ կ'երթայ եթէ ամէն մէկ ազուգային երկայնութիւնը 65 հարիւրորդամէդր ըլլայ: — 50. Գիւղացի մը իրենց մտակոյ զիւղը երթալու համար արդէն 2, ՀԿԶ. 507 քալած է, ու կը հաշուէ որ զեւ 25 հարիւրամէդր ճամբայ ունի. կրնա՞ր ըսել թէ երկու զիւղերը բանի մէդր իրարմէ հեռու են:

11. ԴԱՍ. — ՄԱԿԵՐԵՆՈՅԹԻ ԶԱՓԵՐԸ

16. Ի՞նչ բան է մակերեւոյրը. — Բակի մը, պարտեղի մը, դաշտի մը մակերեւոյթը այն բակին, այն պարտիղին, դաշտին տարածութիւնն է: Ընդհանրապէս բանի մը մակերեւոյթ ըսելով, կը հասկնանք այդ առարկային այն մասը որ կը տեսնուի: Խնձորի մը, կաղամարի մը մակերեւոյթը՝ խնձորին, կաղամարին այն մասն է որ կը տեսնուի: Մակերեւոյթը քանձորաքիւն չունի:

16. — Ի՞նչ է առարկայի մը մակերեւոյթը:

Վարժուքիւններ. — 51—56. Գրեցէք համաօտարուծեան տեղ ամբողջ տնունը նշանակելով. 43Հւ. 7Բ. 23Դ. 149Հւ. 134Տ. 83Հւ. — 57. Եթէ 3Բ. 25Հւ. կտորէ մը 75Հւ. կտրեն, ինչ կը մնայ անդին. — 58. Խուսք մը գործաւորներ 3 հարիւրամէրը ճամբայ շինած են արդէն եւ դեռ 50 տասնամէրը այ շինելու են որ գործը աւարտի. այն ատեն ըսմի հարիւրամէրը շինած կ'ըլլան: — 59. Սուրհանդակ մը 16 ժամէն 5 կայարան անցաւ. Ա. կայարանը Բ.էն 12, Հւ. 675 հեռու էր: Բ.ը Գ.էն 27, Հւ. 585 հեռու էր. Գ.ը առաջին երկուքին չափ. Դ.ը 58, Հւ. 608 հեռու էր. վերջապէս Ե.ը վերջինին կիսուն չափ հեռաւորութիւն ունէր. կրնա՞ք ըսել թէ Ա. կայարանը Ե. կայարանէն սրջափ հեռու էր. այսինքն ըսնի հազարամէրը. եւ սուրհանդակ մէկ ժամէն ըսնի հազարամէրը կտրեց, եթէ 2 ժամ կորսնցուց ձիերը փոխելով. — 60. Իրարմէ հանել 25, Հւ. 450 — 1, Բ. 6540.

12. ԴԱՍ. ՄԱԿԵՐԵՆՈՅԹԻ ԶԱՓԵՐԸ (Շար.)

13. Բառակուսի մեղր. — 1. Մակերեւոյթները չափելու համար գլխաւորապէս կը գործածուի ֆառակուսի մեղրը (քոմ.) որ քառակուսի տարածութիւն մ'է, չորս կողմերը մէյմէկ մէյրը երկայն:

2. Բառակուսի մէյրը՝ քառակուսի մ'է, որուն մէկ լէկ մէյրը է:

17. — 1. Մակերեւոյթի չափերուն գլխաւոր միութիւնը ո՞րն է: — 2. Ի՞նչ է քառակուսի մէյրը:

Վարժուքիւններ. — 61. Մարդու մը մէկ քայլը միջին հաշուով 0,86 երկայն եթէ ըլլայ, այս մարդուն 100 քայլը բանի տասնամէրը կ'ընէ: Եթէ այս մարդը 47,512 քայլ առնէ, բանի հազարամէրը տեղ քալած կ'ըլլայ. — 62. Բառարան մը 520 թուրք ունի, ամէն մէկ թուրքը մէկ հազարորդամէրին 9ը հարիւրորդին չափ (0,001 x 0,09) թանձր. Բառարանին երկու կողերէն ամէն մէկն ալ 3 հազարորդամէրը թանձրութիւն ունի. կրնա՞ք ըսել թէ այս բառարանին ամբողջ հաստուծիւնը որչափ է:

13. ԴԱՍ. ՄԱԿԵՐԵՆՈՅԹԻ ԶԱՓԵՐԸ (Շար.)

18. Բառակուսի մեղրին բազմապատիկները. — Շատ մեծ մակերեւոյթները՝ օրինակ՝ մեծ ագարակ մը, դաշտ մը, ամբողջ գիւղի մը կալուածքը, ամբողջ գաւառ մը՝ չափելու համար քառակուսի մէյրին բազմապատիկները կը գործածեն:

Աւասիկ այդ բազմապատիկները:

Բառակուսի սասնակեղր (+ՏՏ.), ամէն մէկ կողմը մէկ տասնամէրը: Բառակուսի հարիւրակեղր (+ՀՏ.) ամէն մէկ կողմը մէկ հարիւրամէրը: Բառակուսի հազարամէկ կողմը մէկ հազարամէրը: Բառակուսի հարիւրամէրը: Բառակուսի քիւրակեղր (+ԲՏ.), ամէն մէկ կողմը մէկ բիւրամէրը:

19. Բառակուսի մեղրին ստորաքաճանուածները. —

Պատիկ մակերեւոյթները չափելու համար քառակուսի մէյրին ստորաքաճանուածները կը գործածուին:

Աւասիկ այդ ստորաքաճանուածները:

Բառակուսի սասնորդակեղր (+ՊՊ.)՝ ամէն մէկ կողմը մէկ տասնորդամէրը: Բառակուսի հարիւրորդակեղր (+ՀՀ.), ամէն մէկ կողմը մէկ հարիւրորդամէրը: Բառակուսի հազարորդակեղր (+ՀՀՀ.), ամէն մէկ կողմը մէկ հազարորդամէրը:

18. — Քառակուսի մեղրին բազմապատիկներ որո՞ցք են : —
 19. Իսկ usուաբաժանումն էր որոնք են :

Վարժուքիւններ. — 63. Մարդ մը իր հողերուն յատակաքիզը Յուզթի վրայ հանած է. այնպէս որ իրականէն 100 անգամ աւելի փոքր առած է չտիկը. եթէ Յուզթի վրայ 352 հազարորդամէկը լայնութիւն նշանակուած է, այս հողերուն իրական լայնութիւնը քանի մէկր է :

14. ԴԱՍ. — ՄԱԿԵՐԵԻՈՅԹԻ ԶԱՓԵՐԸ (Շար.)

20. ՄԵԿ ԲԱՍ. մէկը կ'արժէ 100 ԲՆ. հասնողամէկը. Գծենք քառակուսի մը Ա. Բ. Գ. Դ., որուն ամէն մէկ կողմը մէկ մէկը

Ա	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Բ
1											1
2											2
3											3
4											4
5											5
6											6
7											7
8											8
9											9
10											10
Գ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Դ

Պատկ. 4

Քառ. մէկը եւ 100 ԲՆ. հասնողամէկը միացնենք : Համրենք հիմա սա պղտիկ քառակուսիները . 100 հատ են անոնք, և անոնց ամէն մէկ կողմը մէկ տասնորդամէկը է : Ուրեմն մէկ քառ. մէկը կը պարունակէ 100 քառ. տասնորդամէկը :

21. Մակերեւոյթի միաբիւնները իրարմէ 100ական անգամ աւելի մեծ են . — Քառակուսի մէկըին ստորաբաժանումներն են .

- Քառ. հազարորդամէկը (+հզ.) :
- Քառ. հարիւրորդամէկը (+հւ.), կ'արժէ 100 քառ. հազարորդամէկը :
- Քառ. սասնորդամէկը (+սո.), կ'արժէ 100 քառ. հարիւրորդամէկը :
- Քառակուսի մէկը (+հ.), կ'արժէ 100 քառ. տասնորդամէկը :
- Քառակուսի մէկըին բազմապատիկները :
- Քառ. սասնակէր (+հ.Տ.), կ'արժէ 100 քառ. մէկը :
- Քառ. հարիւրակէր (+հ.Վ.), կ'արժէ 100 քառ. տասնամէկը :
- Քառ. հազարակէր (+հ.Հ.), կ'արժէ 100 քառ. հարիւրամէկը :
- Քառ. քիւրակէր (+հ.Բ.), կ'արժէ 100 քառ. հազարամէկը :

20. — ՄԵԿ ԲԱՍԿԻՍԻ մէկը ԲՆ. հասնողամէկը կ'արժէ : — 21. Որո՞ցք են ԲԱՍԿԻՍԻ մէկըին usուաբաժանումներն ու բազմապատիկները : Ի՞նչ է անոնց արժէքը :

15. ԴԱՍ. — ՄԱԿԵՐԵԻՈՅԹԻ ԶԱՓԵՐԸ (Շար.)

22. Ի՞նչպէս գրելու է մակերեւոյթի չափերը ցուցնող քիւները . — 1. Տասնորդական թիւերու պէս կը գրուին ասոնք ալ, բայց պայտնաւոր որ անեւ մեկ միտքիւնը երկու քուսնաւանով գրուի, եւ երբ իրմե անմիջապէս վեր գտնուած կարգը պակսի, պակասածին տեղ երկու զերո որուի : 2. Օրինակ. 17 քառ. մէկը 34 քառ. տասնորդամէկը կրնանք ստպէս՝ 17, +հ.Վ. 34 գրել, որովհետեւ քառ. մէկըին անմիջապէս քառ. տասնորդամէկը կը յաջորդէ, որ հոս երկու թուանշանով ցուցուած է : Իսկ 5 քառ. մէկը 25 քառ. հարիւրորդամէկը չենք կրնար ստպէս՝ 5, +հ.Վ. 25՝ գրել, որովհետեւ հոս 25ը տասնորդամէկը կը կարգացուի, այլ պէտք է գրել 5, +հ.Վ. 0025 :

22. — 1. Ի՞նչպէս կը գրէք մակերեւոյթի չափերը ցուցնող քիւ-
ւերը: — 2. Օրինակներ տուէք:

Վարժուքիւններ. — 64—68. Թուանշաններով եւ միւլթիւննե-
րու սկզբնատառերով գրեցէք. 34 քառ. մէրը եւ 2758 քառ. հազարորդա-
մէրը 328 քառ. հարիւրորդամէրը եւ 12 քառ. հազարորդամէրը 17
քառ. մէրը եւ 23 քառ. հարիւրորդամէրը 438 քառ. տասնամէրը եւ 8
քառ. մէրը 100 քառ. մէրը եւ 14 քառ. հազարորդամէրը:

16. ԴԱՍ. — ՄԱԿԵՐԵՒՈՅԹԻ ՉԱՓԵՐԸ (Շար.)

23. Ի՞նչպէս կարգալու է մակերեւոյթի չափերը ցուցնող
քիւերը. — Այս տեսակ թիւ մը կարդալու համար, ձախ
կողմէն սկսեալ երկու երկու բաժնեցէք թիւը եւ ամէն
մէկ զոյգ թիւը առանձին կարդայցէք, անոր միւլթեան
անուանը տալով: 73, +, 5312 թիւը կը կարդացուի 72
քառ. մէրը, 53 քառ. տասնորդամէրը եւ 12 քառ. հա-
րիւրորդամէրը: Եթէ վերջին հատուածը զոյգ չըլլայ,
կրնանք մտքով զերօ մը աւելցնել անոր ծայրը. այսպէս՝
3, +, 567ը կը կարդացուի 3 քառ. մէրը 56 քառ. տաս-
նորդամէրը եւ 70 քառ. հարիւրորդամէրը:

23. — 1. Ի՞նչպէս կարգալու է մակերեւոյթի չափ ցուցնող
քիւ մը: 2. Օրինակներ տուէք:

Վարժուքիւններ. — 69—74. Գրով գրեցէք հետեւեալ թիւերը.
27, +, 4568; 23, 7, +, 0245; 0, +, 4529; 0, +, 0307; 0, +, 47;
0, +, 4:

17. ԴԱՍ. — ՄԱԿԵՐԵՒՈՅԹԻ ՉԱՓԵՐԸ (Շար.)

24. Կալ (Ար). — 1. Արտերը, զաշտերը չափելու
համար կը գործածուի կալ (Քրանսերէնը՝ ար) (կ) որ մեկ
սաւակուսի տասնամէրը է:
2. Մէկ կալը, ուրեմն, 100 քառ. մէրը կ'արժէ:

3. Հարիւրակալը (Հեֆար) (հլ.) կալին բազմապատիկն
է որ կ'արժէ 100 կալ:

4. Հարիւրորդակալը (Սաւոյիար) (հրդ.) արին ստորա-
բաժանուան է որ մէկ կալին 100 անգամ փոքր է:

5. Հետեւաբար, հեֆարը կ'արժէ 100 անգամ 100
քառ. մէրը, այսինքն՝ 10,000 քառ. մէրը. ուստի հա-
ւասար է քառ. հարիւրամէրին: Հարիւրորդակալը կամ
Սաւոյիարը կ'արժէ մէկ քառ. մէրը:

25. Երկրագործական չափեր. — 1. Ար, Սաւոյիար
և Հեֆար (կալ, հարիւրորդակալ և հարիւրակալ) երկրա-
գործական չափեր կ'ըսուին, որովհետեւ ասանցմով կը
չափեն արտերը:

2. Բայց Թուրքիոյ մէջ արտերը չափելու համար կը
գործածուի skoniարը որ 40 քառ. արըն է:

24. — 1. Արի մը մակերեսը չափելու (կամ անդաշտիւրեանը)
համար ի՞նչ միւլթիւն կայ: 2. Մէկ կալը քանի՞ քառակուսի մէրը է:
3. Կալին բազմապատիկը ո՞րն է: 4. Կալին ստորաբաժանուանը ո՞րն է:
5. Հեֆարն ու սաւոյիարը քանի՞ քառ. մէրը կ'արժեն: — 25. 1. Երկ-
րագործական չափ ո՞ր չափերուն կ'ըսուի: 2. Թուրքիոյ մէջ արտերը
չափելու համար ի՞նչ կը գործածուի: 3. Քանի՞ քառակուսի արքըն
է skoniարը:

Վարժուքիւններ. — 75. Երկրագործ մը ունի երեք կտոր արտ,
առաջինին մակերեւոյթն է 1 Հէքթար 78, երկրորդինը 135 ար, երրորդինը
7 Հէքթար 504 ար. գտէք թէ երկրագործին հողերը քանի՞ կալ տարածու-
թիւն ունին — 76—79. Քանի սանդիար կայ 34 քառ. տասնամէր-
րին, 23 քառ. 24.ին եւ 12 քառ. 24.ին եւ 3 քառ. Բր.ին մէջ: 80.
Երկամի ձող մը 12 մէրը երկայն է. ասկէ քանի հատ գամ կրնայ շինուիլ,
եթէ ամէն մէկ գամը 4 հարիւրորդամէրը երկայն ըլլայ: — 81. Եթէ 48.85
ով ձեռք մը զգեստ շինուի, 35.95ով քանի ձեռք կրնայ շինուիլ: —
82. Մոմին երկայնութիւնն է 0,127 եւ վառած ատեն մէկ վարկեանի
մէջ կը սպառի 0,10015. իրչափ ատենէն կը սպառի այս մոմը: — 83.
Արտ մը որ 87 ար 35 տարածութիւն ունի, կ'արժէ 1,346 դրուշ. ինչ
կ'արժէ Հէքթարը, ինչ կ'արժէ սանդիարը: — 84. 26 հնձող 45 Հէքթար

մակերեւոյթ ունեցող արտ մը կը հնձնն 9 օրուան մէջ, Օրը քանի ար կը հնձնն, եւ անոնցմէ ամէն մէկը քանի զոր. կը շահի, եթէ այս աշխատութեան համար 1586 զրշ. ստանան: — 85. Կտարի մը մեծ անիւին շըրջանակը 4,354 հազարրդամէրը մեծութիւն ունի ձամբորդութեան մը մէջ այս անիւը 22,748 անգամ շրջան ըրու: ձամբուն երկայնութիւնը ինչ է բերամէջրի հաշուով:

18. ԴԱՍ. — ՄԱԿԵՐԵՒՈՅԹԻ ԶԱՓԵՐԸ (Շար.)

26. Գառ. մէրը ի՞նչպէս կը բացատրուի հեքարով, արով, սանդիարով. — Կ՛ուզենք 5,236,782 քառ. մէրըրը ցուցնել հէքթարով, արով և սանդիարով: Գիտենք որ մէկ սանդիարը՝ մէկ քառ. մէրը է, ուրեմն այս թիւին համար կրնանք ըսել, 5,236,782 հէք. (սանդիար): Որովհետեւ արը 100 քառ. մէրը կ'արժէ, ուրեմն այս թիւը արով կը ցուցնենք գրելով 52,367,482: Հէքթարով ալ կրնանք ցուցնել այս թիւը, սապէս. 523,446,782 հէք. Կա՞ պարզապէս 5,23,446.782, քանի որ հէքթարը 100 անգամ աւելի մեծ է արէն: Ուրեմն քառակուսի մէրըրը սանդիարով, արով, հէքթարով ցուցնելու համար, միութիւնը ցուցնող թիւը ստորակէտով բաժնելէ յետոյ, ստորակէտին վերեւը դընելու է միութիւնը ցուցնող համաուստադրութիւնը:

26. — Ի՞նչ ընելու է որ քառակուսի մէրըր վերածուի հեքարի, արի եւ սանդիարի:

19. ԴԱՍ. — ԱՄՓՈՓՈՒՄ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ԱՄՍՈՒԱՆ (1—3)

Տասնորդական թիւերու բաժանումը. — (1—6). Տասնորդական թիւերու բաժանումը կատարած ատեն նկատի առնելու է քանի մը պարագաներ. 1. Կրնայ ըլլալ որ մինակ բաժանելին տասնորդական կ'ունենայ՝ իսկ բաժանարարը չ'ունենար. 2. Կրնայ ըլլալ որ բաժանարարը

ունենայ, իսկ բաժանելին չունենայ. 3. Երբեմն երկուքն ալ կ'ունենան: Եւ այս դանազան պարագաներուն համեմատ պէտք է վարուել, ինչպէս կը ցուցնէ կանոնը: Տասնորդական թիւերու փորձը ճիշտ ամբողջ թիւերու փորձին պէս է:

Վարժութիւններ. — 86. Արտ մը 3 հէքթար մակերեւոյթ ունի եւ բաժնուած է 6 կորիներու (ածու). զտէք թէ ամէն մէկ կորին քանի քառ. մէրը մակերեւոյթ ունի: — 87. Պարտէզ մը, որ 247 քառ. մէրը մակերեւոյթ ունի, ծախուեցաւ մէկ արը 1350 զրշ. ի. ինչ է պարտէզին գինը. — 88. ձամբորդ մը 3 ժամէն 12 հազարամէրը տեղ բայեցրին հէք. — 89. 7,586 երկայնութեամբ կտոր մը կերպաս գնեցինք 5,75 զրշ. մէկ մէրըրը քանիի եկաւ:

20. ԴԱՍ. — ԱՄՓՈՓՈՒՄ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ԱՄՍՈՒԱՆ (4—18)

Մեղրական դրութիւն. երկայնութեան չափերը. — 7—15. Երկայնութիւնները չափելու համար ամէնէն շատ գործածուող միութիւնն է մէրըրը: Մէրըրը երկրի շրջապատին մէկ քառասուն միլիոններորդ մասն է: Մէրըրին բազմապատիկներն են սաւնալեղը (Տ՛.), հարիւրալեղը (Հ՛.), հազարալեղը (Հ՛.) և բիւրալեղը (Բ՛.): Մէրըրին ստորաբաժանումներն են, սաւնորդալեղը (Կ՛.), հարիւրորդալեղը (Հ՛.) և հազարորդալեղը (Հ՛.): Երկայնութեան չափերը իրարմէ 10ական անգամ մեծ են: Երկայնութեան չափերը պէտք է գրել ու կարգալ ճիշդ տասնորդականներու պէս: Մակերեւոյթի չափեր. — 16—26. Մակերեւոյթները չափելու համար կը գործածուի քառակուսի մէրըրը: Գառ. մէրըրին բազմապատիկներն են. քառ. սաւնալեղը (+Տ՛.), քառ. հարիւրալեղը (+Հ՛.), քառ. հազարալեղը (+Հ՛.) և քառ. բիւրալեղը (+Բ՛.): Իսկ ստորաբաժանումներն են. քառ. սաւնորդալեղը (+Կ՛.), քառ. հարիւրորդալեղը (+Հ՛.) և քառ. հազարորդալեղը (+Հ՛.):

Քառ. մէղրին բազմապատիկներն ու ստորաբաժանումները իրարմէ 100ական անգամ մեծ կամ փոքր են : Մակերեւոյթի չափերը ցուցնող թիւերու մէջ, չափերու ամէն մէկ միութիւնը երկու թուանշանով կը ցուցուի : Երկրագործական չափերն են հեքար, ար և ասնդիար :

Վարձուքիւններ. — **90.** Գործաւոր մը տան մը տանիքը պիտի ծածկէ կզմնտրով, մէկ ժամուան մէջ հազիւ 90 տասնորդամէղր տեղ կըրնոյ զոցել. կրննք ըսել թէ քանի օրէն կրնայ այս գործն աւարտել եթէ օրը 8 ժամ աշխատի եւ տանիքը 36 քառ. մէղր մակերեւոյթ ունենայ : — **91.** Երկու կտոր հողիբու արժէքն է 1560 զրուշ, անոնց մէկ քառ. մէղրը 2,5 զշ. կ'արժէ. կրննք երկրորդ հողին մակերեւոյթը գտնել, եթէ ըսեմ որ առաջինին տարածութիւնն է 560 քռ. մէղր : — **92.** Հող մը որ 45է. եւ 25հրէ. մակերեւոյթ ունի, գնուեցաւ 24,450 զրշ.ի. հիմա քառ. մէղրը քանիք ծախելու է. ամէն մէկ կալին 9 զրշ. վաստակելու համար : — **93.** Առուոյտի արտ մը ցանելու համար 90 զրշ. ծախք եղաւ. առուոյտին սերմը կ'արժէ օխան 3 զրշ. և ամէն մէկ հէքթարին 22,5 օխս սերմ գնաց. կրննք ըսել թէ արտը քանի հէքթար կամ քանի ար տարածութիւն ունի եւ քանի օխս սերմ կրնայ առնել : — **94.** Երկրագործ մը երկու արտ ունի, որոշեց ամէնուն մէջ ալ ցորեն ցանել. արդ մէկ տէօնիւմին 0,5 քիլէ (երկու կոտ) սերմ կը ցանէ սովորաբար. մէկ քիլէ սերմը կ'արժէ 11,5 զրշ. եւ երկրագործը 586 զրշ.ի սերմ գնեց. կրննք ըսել թէ իր հողերու ամբողջ տարածութիւնը քանի տէօնիւմ էր : — **95.** Հողատէր մը 344. 404. հող ունի որ կ'արժէ 12,500 զրշ., կ'ուզէ ծախել այս հողը, այնպէս որ 1,100 զրշ. շահի. մէկ հէքթարը քանիք ծախելու է : — **96.** Հող մը գնեցի 344. 94. 12հրէ. մեծութեամբ, մէկ կալը 42,5 զրշ.էն. եթէ 7500 զրշ.ը տամ, դեռ ինչ կը մնայ պարտքս : — **97.** Տունկ մը կ'աճի օրը 3 հազարորդամէղր. քանի օրէն 12 հարիւրորդամէղր կ'աճի : — **98.** 12 հատ շապիկ շինելու համար 30 մէղր կտաւ գնաց, մէղրը 3,5 զրշ.էն. մէկ շապիկը քանի զրշ.ի եկաւ : — **99.** Գիւղայի մը 5 ոչխար բերաւ բազար եւ հատը 67,5 զրշ.ի հաշուով տուաւ խանութպանի մը, փոխարէնը առաւ 82,5 արշըն կտաւ. կտաւի արշընը քանիք եկաւ : — **100.** Վերարկու մը շինել տուի՝ 365 զրշ.ի. դերձակին վճարեցի 120 զրշ. կարողէք, 45 զրշ. այլեայլ ծախք. կրննք ըսել թէ կտորին արշընը քանի գնեցի, եթէ 3,25 արշըն գնաց վերարկուին համար :

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. ԳԱՍ. — ՏՈՒՆԿԸ

1. Տունկի մը զանազան մասերը. — 1. Եթէ հողին մէջէն տունկ մը քաշէք դուրս հանէք, ինչպէս կը ցուցնէ սա 69 թիւ Պատկերը, անոր վրայ որոշ կերպով պիտի տեսնէք շատ մը մասեր : Նախ կը տեսնէք կանաչ մասերը որ տունկին ծայրերէն կախուած են, ասոնք տունկին տերեւներն են : Սա երկար ու կլոր մասերը, որոնց ծայրերէն կախուած են տերեւները, տունկին ճիւղերն են :

Իսկ հողին մէջ բարակ ճիւղերու եւ մազերու պէս բաներ մը կը տեսնուին, ասոնք ալ տունկին արմատներն են :

Պատկ. 69. — Տունկ մը որուն տերեւները (S), բունը (F), ճիւղերը (Ճ), արմատները (Ա) եւ ծաղիկները (Ծ) կ'երեւան :

2. Տունկի ճիւղերուն ծայրերը կ'երեւին ծաղիկներ : Ամէն մէկ ծաղիկը թէ՛ կանանչ թէ՛ գոյնզգոյն մանրիկ տերեւներ ունի :

1. — 1. Ի՞նչ է տունկի մը տերեւ, բունը, ճիւղը եւ արմար :
2. Ծաղիկ մը ի՞նչեր կ'ունենայ :

2. ԳԱՍ. — ԶԱՆԱԶԱՆ ԲՅՅՍԵՐ

2. Մարգագեսիններու բոյսեր.

— Գարնան ժամանակ, մարգագետիններու մէջ, ձեզմէ ո՞վ չէ տեսած շատ մը բոյսեր որ գոյնզգոյն ծաղիկներ ունին: Քաղցե՛ք, և այդ ծաղիկներէն փունջ մը կապեցե՛ք, պիտի տեսնէ՛ք թէ այդ զանազան բոյսերը ո՞րչափ իրարմէ տարբեր ձեւեր ունին: (Պատկ. 70):

Տեսէ՛ք սա մարգարսածաղիկը որ բուլորչի ձեւով ծաղիկ մը ունի՝ ձերմակ պզտիկ տերեւներով և մէջտեղը դեղնագոյն պզտիկ գաւազաններ, նաեւ սա կրակոլիկները (հրանունկ, աւելիւն չիչէջի) որ բաց սպիւզոյն տերեւներ ունին: Հապա ի՞նչ սիրուն են առուոյտարտերէն քաղուած նարնջաձեւ ծաղիկները որ կարմիր

Պատկ. 70. — Մարգագետնի բոյսերէ փունջ մը: Հրանունկ (2). Մարգարսածաղիկ (Մ), Քասաբոյս (Ք), Սիգաբոյս (Ս):

արտերէն քաղուած նարնջաձեւ ծաղիկները որ կարմիր

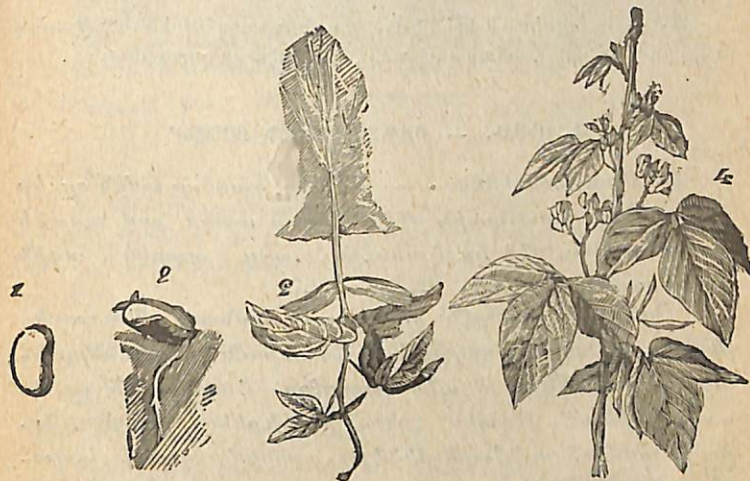
վարդի գոյն ունին և երեխմակի ծաղիկ կ'ըսուին: Կան, դարձեալ, ֆուսարոյսերը (Ք) որոնք երկնագոյն ծաղիկներ ունին, և սիգայիկները (Ս) որ բաց կանաչ ծաղիկներ ունին և խոտ կամ դալարիք կ'ըսուին:

2. — Բանի մը օրինակներով բացատրեցէ՛ք ի՞նչ զանազան ձեւեր կ'ունենան մարգագետնի եւ դաշի ծաղիկները: Ի՞նչ կ'ըսուին խոտարոյսերը:

3. ԳԱՍ. — ԶԱՆԱԶԱՆ ԲՅՅՍԵՐ (Շար.)

3. Ծաղիկ ունեցող եւ չունեցող սունկեր. — 1. Այն բոլոր սունկերը որոնց վրայ խօսեցանք մինչևեւ հիմա, ամէնքն ալ թէ՛ ծաղիկ ունին, թէ՛ սերմ, ասոնց կ'ըս-

Պատկ. 71—74. — Ծաղիկ ունեցող բոյսի մը անուր: 1. Լուրիայից կրած ձեւափոխումներ: 2. Օերմնահասիկ. 3. Նորարոյս սունկը. 4. Խոտրցած սունկի մը գազաքր, ծաղիկներն ու պտուղները:

ուր ծաղիկ ունեցող տունկեր: Բայց շատ մը բոյսեր ալ կան, ինչպէս սունկերը, պտերները որ բնաւ ոչ ծաղիկ, և ոչ սերմ կուտան, ասոնց կ'ըսուի ծաղիկ չունեցող տունկեր:

2. Երբ ծաղիկներու ժամանակը կ'անցնի և անոնք վար կը թափին, անոնց ներսը սերմեր առաջ կուգան և կը մեծնան. այս սերմերը հատիկներ են:

Օրինակի համար լուբիայի հատիկ մը երբ հողին մէջ կ'իջնայ, կը սկսի կամաց կամաց աճիլ և առաջ կը բերէ արմատներ, ճիւղեր, տերեւներ, յետոյ ծաղիկներ, որ վար կը թափին և կը թողուն սերմեր կամ հատիկներ: (Պատկ. 71—74):

3. — 1. Բոյսերուն երկու մեծ խումբեր որո՞՞նք են: 2. Ծաղիկ ունեցող բոյս մը, օրինակ լուբիան, ի՞նչպէս կը զարգանայ:

4. ԴԱՍ. — ԲԱՆՉԱՐԱՆՈՑԻ ԲՈՅՍԵՐ

4. Բանջարեղէններ. — Բոյսեր կան որ ամէն օր կը գործածենք խոհանոցին մէջ: Ասոնք ամանը քով պզտիկ պարտէզներու մէջ կը մշակուին, այդ պզտիկ հողին բանջարանց կ'ըսուի: (Պատկ. 75):

Բանջարեղէններէն շատերուն արմատը կ'ուտուի, ինչպէս ստեպղիներ, շոդաւք: Ծատերուն տերեւները եփելով կ'ուտենք, ինչպէս կաղաւթը: Ծատերունն ալ առանց եփելու, ինչպէս եղերոյ (քափեքեա), հազար (մաբուլ) ըսուած բանջարեղէնները որոնցմէ աղցան (սալաթա) կը շինուի:

Կան ուրիշ բանջարեղէններ ալ որոնց հատիկները կ'ուտուին, ինչպէս յուրթա, սիսեռ, ոսպ, մաշ: Այս հատիկները պատուական ուտելիքներ կ'ըլլան:

Պատկ. 75. — Բանջարանցին մէջ կը մշակուին՝ այն բոյսեր որ կ'եփուին ու կ'ուտուին:

4. — Բանջարանցին մէջ ի՞նչ բոյսեր կը մշակուին: Ո՞ր բոյսեր կը մշակուին իրենց արմատին համար, տերեւի՞ն համար, հունձին կամ սերմնահատիկին համար:

5. ԴԱՍ. — ՅՈՐԵՆԸ ԵՒ ԳԵՏՆԱՆՉՈՐԸ

5. Յորենը. — 1. Յորենը մարդու մտունդին համար ամէնէն կարեւոր հացարոյսն է:

Յորենը կը ցանուի կա՛մ աշնան վերջերը կա՛մ գարնան սկիզբները: Գարնան, ցորենը կ'աճի, ամառ ատեն կը հատունայ, հասկեր կը կապէ (Պատկ. 76): Ամառ ատեն հասկերը կը դեղնին, ցորենի հատիկները եղած են, կը հնձեն զանոնք և կը ժողվեն շտեմարաններու մէջ:

2. Յորենի հասկերը կալին մէջ կը ծեծեն, յարդը կը զատուի հատիկներէն: Յարդը կենդանիներուն կուտան ուտելու, իսկ ցորենը ջրաղացին մէջ կ'աղան եւ ալիւր կը պատրաստեն: Ալիւրը բարակ մաշով կը մաղեն, թելիք կ'ելլէ. ա՛ն ալ նորէն կենդանիներուն ու թռչուններուն կուտան, իսկ բարակ ալիւրէն հաց կը պատրաստեն:

Պատկ. 77

Գեսնախնձորի տուկ:

Ե. Գեսնախնձոր.
Գեսնախնձորն ալ շատ կարեւոր տունկ մ'է և անունդի մէջ մեծ տեղ կը բռնէ: Գեսնախնձորը հողին մէջ կ'աճի և մէկ սերմէն շատ մը արմատներ առաջ կուգան (Պատկ. 77): Աշնան ժամանակ այս արմատները հողին տակէն կը հանեն և չոր ու մութ տեղ մը կը դիզեն:

Պատկ. 76
Յորենի ծաղկած հասկ մը:

5. — 1. Ի՞նչպէս կը բուսնի ցորենը: 2. Յորենի հասիկներն ի՞նչ բնելով՝ թելին ու ցորենը կը գատեն: — **Ե.** Գեսնախնձորն ի՞նչպէս կ'աճի: Ո՞ր կ'աճի (հողէն դո՞ւրս թէ հողին մէջ):

6. ԳԱՍ — ԾԱՌԵՐ

7. Ծառեր. — Ծառերը մեղի օգտակար են: Փայտանաններն անտառներու մէջ տարին հազարաւոր ծառեր կը կտրեն: Այս ծառերուն մեծ ճիւղերէն գերաններ կը պատրաստեն, իսկ պղտիկներէն վառելու փայտ ու փայտածուխ:

Իսկ հաստ ծառերու բուները մեծ սղոյներով բարակ բարակ կը կտրտեն և կը շինեն տախտակներ: (Պատկ. 78):

Պատկ. 78. — Ծառի հաս կտնդեւն գերան կը կտեն գործաւորներ:

8. Փայտի գործածութիւնը. — Գերաններով ու տախտակներով կը շինեն ահագին տուներ: Գերանները սլոններու պէս տանը պատերը և անկիւնները կը բռնեն, իսկ տախտակները անոնց վրայ կը դառուին: Գեռ ուրիշ անհամար կահ կարասիներ կը շինեն փայտերով ու

տախտակներով: Ատողձագործներն ու կահագործները շարունակ տախտակէ բաներ կը շինեն. սուռն, սեղան, սնտուկ, եւ այլն:

7. — Ծառերն ի՞նչ օգուտ ունին: — Յ. Ո՞ր գործաւորներ փայտի պէտք ունին:

7. ԴԱՍ. — ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲՈՅՍԵՐ ԹՈՒՆԱՒՈՐ ՏՈՒՆԿԵՐ

9. Բժշկական բոյսեր. — Բոյսեր կան որ բժշկութեան մէջ կը գործածուին իբրեւ դեղ. ասոնց կ'ըսուի բժշկական բոյսեր:

Պատկ. 79

Մորե կամ բագրջուկ

ժողվելով կը խաշեն և ջուրը կը խմեն, երբ ստամոքսը ցաւի:

Այս սունկերը կը ժողվեն, կը չորցնեն, յետոյ կը խաշեն՝ ջուրը խմելու համար, ինչպէս կը փշրեն՝ փոշին գործածելու համար, կամ ուրիշ կերպով մը անոնց հիւթը կը քամեն, կ'առնեն՝ հիւանդութեան մէջ գործածելու համար:

Օրինակ առնենք կանաչ երկար տերեւներով անանուխը, կամ վարդագոյն տերեւով մողշը (Պատկեր 79), որ ամէն տեղ ճամբաներու եզերքները և մարգագետիններու քովերը կը բուսնի, սորա քովերը և ջուրը կը խմեն, երբ ստամոքսը ցաւի:

10. Թունաւոր բոյսեր. — Տունկեր կան որ, եթէ մարդ բերանը դնէ, կը թունաւորուի, կամ՝ եթէ կենդանիները արածելու ժամանակ ուտեն դանտը՝ կը թունաւորուին: Ասոնց կ'ըսուի թունաւոր բոյսեր: Ուրեմն, երբ բոյս մը չէք ճանչնար, բնաւ մի՛ ուտէք

Պատկ. 80

Ծխախոս

անոր պտուղը կամ տերեւները: Օրինակի համար, կեռասի պէս կարմիր սեւորակ պտուղ մը կայ, որ անտառներու մէջ կը բուսնի, և շիկսակ (կամ շանլոլիկ) կ'ըսուի. ասիկա սարսափելի թոյն է: Նոյնպէս մոլեխիկը (պալարան): Ծխախոսը թոյն կը պարունակէ, (Պատկ. 80), որուն նիխորին կ'ըսուի: Իրաւ է որ ծխախոսի տերեւները կը չորցնեն, կը մանրեն՝ ծխելու համար, բայց, երբ շատ ծխեն, կը թունաւորուին:

9. — Ի՞նչ է բժշկական բոյսը: Օրկանկներ տուէ՛ք: — 10. Ի՞նչ է թունաւոր բոյսը: Օրինակ՝:

8. ԴԱՍ. — ԱՄՓՈՓՈՒՄ ՈՒԹԵՐՈՐԻ ԱՄՍՈՒԱՆ (1—10)

Բոյսի մը զանազան մասեր. (1) — Բոյսի մը վրայ յայտնի կ'երեւան տերեւներ, ճիւղեր, արմատներ, եւ ճիւղերուն ծայրերը ծաղիկներ: Ծաղիկները պզտիկ, կանաչ եւ գունաւոր տերեւներ ունին: Ծաղիկները յետոյ կը ծափին եւ իրենց տեղ պտուղներ կամ հատիկներ առաջ կուգան: Զանազան բոյսեր. (2—3). — Բոյսերը կրնան երկու խումբի բաժնել, անոնք որ ծաղիկ ունին, (ինչպէս մարգարտածաղիկ, կրակուկ, սուրճ) եւ կ'ըսուին ծաղիկ ունեցող բոյսեր եւ անոնք որ ոչ ծաղիկ ոչ պտուղ ունին, եւ կ'ըսուին ծաղիկ չունեցող բոյսեր:

Սննդաւոր բոյսեր. (4—6). — Շատ մը բոյսեր բանջարանոցներու մէջ կը մշակուին իրենց տերեւներուն (հազար, կաղամբ), արմատներուն (ստեպղին, շողգամ), հատիկներուն (լուբիա, սխեռ, մաշ) համար, որոնք ընտիր ուտելիքներ են. Անոնց մէջ մոռնալու չէ գետնախնձորը, որուն արմատները այնքան սննդաւոր են ջորենք կ'աղան եւ ալիւրէն հաց՝ պատրաստեն:

Ծառեր. (7—8). — Ծառերը ոչ միայն վառելու փայտ կրող այլ անոնցմէ կը պատրաստեն զերաններ ու տախտակներ, որոնցմէ շալեր են եւ կաներ կը շինեն:

Բժշկական եւ թունաւոր բոյսեր. (9—10). — Բժշկականոնք են որ իբրեւ դեղ կը գործածուին (անանուխ, սուղասեր ալ կան որ թոյն կը պարունակեն, ասոնց կ'ըսուի թոյն

Մ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Լ Ե Ձ Ո Ւ

1. ԴԱՍ. — ՀՍՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

1. Բայն ու բային սերը. — Մենք գիտենք թէ այն բառը որ բան մը ընել կամ ըլլալ կը ցուցնէ, բայ է: Իսկ այն բառը որ նոյն գործը ընող կամ կրող անձը կը ցուցնէ, սերբայի կամ ենթակայ կ'ըսուի:

2. Բայը ենթակային համաձայն. — Եթէ Տէրբային Եղակի է, բայն ալ Եղակի կը գրուի, եթէ Յոքնակի է, բայն ալ անոր համաձայն Յոքնակի կը գրուի:

3. Բայը ենթակային ետ գեմով ալ կը համաձայնի. — Ա. Դէմքով Տէրբային կ'առնէ Ա. դէմքով բայ:

Բ. » » » Բ. » »
Գ. » » » Գ. » »

Ձենք կրնար ըսել՝ եւ կարաց,
» » » եւ կարացիկ:

Պէտք է ըսել եւ կարացի: Բանի որ եւ Դերանունը Եղակի Ա. Դէմք է, կարացի բայն ալ Եղակի Ա. Դէմք կը գնեմ:

1. Հետեւեալ Տերբայներուն յարմար բայերն ընտրեցէք.

Տերբայի. — Ես, դուն, ան մենք, դուք, անոնք:

Բայ. — կը գրեմ, խօսեցանք, մարեց, պիտի ուտեն, կը փորեն, կը խաղար: — Վառեցի, զատեց, փոխեցին, լուսցիք, խմեց, երգեցիր, շարեցիր:

2. Նոյն Բայերն ու Տերբայները նորէն գրեցէք, Սեռի խնդիր մը աւելցնելով:

3. Գտէք սա կենդանիներուն ձայնը (Գ. Վարժ. էջ 50, Հրհ. 47):

1. — Գառնը ... (Ի՞նչ կ'ընէ) — 2. Կովը ... — 8. Ձին ...
— 4. Էջը ... — 5. Շունը ... — 6. Կատուն ... — 7. Գորտը ...
— 8. Մոխակը ... — 9. Ճնճողը ... — 10. Գայլը ... — 11. Ասիւծը ...
— 12. Օձը ... կամ ... — 13. Ճանճը ... — 14. Լակոտը ...
— 15. Մարդը ...

1. Ի՞նչ է բայը: Ի՞նչ է Տերբային կամ ենթակային: — 2. Բայը ո՞ր բառին հետ կը համաձայնի քիւով: — 3. Բայը ի՞նչ կերպով համաձայնելու է ենթակային. — օրինակ:

2. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳԵՆՐ

1. Օրինակեցէ՛ք՝ շեղագիր քառերը Յոֆնակիի փոխելով.

Կասուն անհուատարիմ կենդանի ե. իր վարքը կեղծ է, իր բնութիւնը չար է: Գոռանք կը սիրէ, եւ շատ անգամ իր տիրոջ ձուկին վրայ կը նստի: Կատունն ձագը զուարթ, աշխոյժ, սիրուն է եւ տղաքը կը զուարճացնէ, միայն թէ ասոնք զգուշանալու են անոր ճակի հարուածէն. այս կեղծաւոր ու բնող կենդանիին խաղը, թէեւ հաճելի է բայց երբեք անմեղ չէ, միշտ չար նպատակ մ'ունի:

5. Օրինակին պէս գրեցէք յաջորդ քառերը.

Օրինակ. — Գաղղիա — Գաղղիացի, գաղղիերէն, գաղղիական:
Անգղիա, Պելճիբա, Զուիցցերիա, Թուրքիա, Բրուսիա, Սպանիա, Աւստրիա, Ռուսիա, Դանիա, Եռետ, Հոլանտա, Իտալիա, Նորվեկիա, Չին, Ճաբոն, Գերմանիա, Ֆրանսա:

Ծան. — Գաղղիա կամ Ֆրանսա կը կոչուի Եւրոպայի երկիրներէն մէկը: Գաղղիացի կամ ֆրանսացի կ'ըսուի նոյն երկրի ժողովուրդը: Գաղղիերէն կամ ֆրանսերէն կը կոչուի նոյն ժողովուրդին լեզուն: Գաղղիական կամ ֆրանսական կ'ըսուի ինչ որ Գաղղիայի կամ Ֆրանսայի կը վերաբերի:

(Վերի ծանօթութեան համեմատ կրկնեցէք միւս անուններուն համար ալ):

6. Ածականները Գոյական ըլլէք, Գոյականներն ալ Ածական:

Կապոյտ երկիր, Խաղաղ ծով, Բարեբեր հող, Հարուստ երկիր, Փայլուն բոց, Օղային ցրտութիւն, Ստանաւոր կենդանի, Յեղային ատելութիւն, Ծնողական սէր, Ընկերական աշակցութիւն, Պարկեշտ մարդ, Մանկական զուարթութիւն, Ճիւղային վրէժխնդրութիւն, Խոր գետ, Կանոնական կազմութիւն, Երջանիկ ընտանիք, Անհող բնութիւն, Բնական պատկեր, Հեշտալի ժամանակ:

7. Գրեցէք Լուսաւորիչ Ս. Գրիգորի յաջորդներուն անունները:

8. Գրեցէք եկեղեցիներու եւ վանքերու անուններ՝ նշելով անոնց տեղը:

3. ԳԱՍ. — ՆԱԼ. ՆԻԼ, ՆԱԼ ՎԵՐՋԱՒՈՐՈՂ ԲԱՅՅԵՐ

4. ԱՆԵՐԵԼՈՅՔԸ ՆԵՂ, ՆԻՂ, ՆԱՂ ՎԵՐՋՈՒՆՈՐՈՂ ԲԱՅՅԵՐ ԿԱՆ որ արևասական ժամանակներուն մէջ տիպար ձեւերէն տարբեր կերպով կը խոնարհին:

Բայերուն տիպար ձեւերը տրվեցանք (Գ. Պրակ, Դաս 2, 4, 6, 8, 9) և Գ. Պրակ, Դաս 1, 2, 3, 4):

5. Բային արմատական ժամանակներն են կատարեալ, Հրամայական և Անցեալ Դերբայ:

6. Անաւաստիկ տարբերութիւնը. Օրինակ՝ Գտնել բայը. կատարեալ՝ Գտայ, գտար, գտաւ, գտանք, գտաք, գտանք: Հրամայական՝ Գտի՛ր, գտնե՛նք, գտի՛ք:

Անցեալ Դերբայ՝ Գտած:

7. Տիպար ձեւերէն տարբեր կը խոնարհին.

Ա. Լծորդութենէն 5 բայ. — Գտնել, մտնել, ելլել (եղնել), իջնել, նեծնել:

Բ. Լծորդութենէն. — Հասնիլ, բռննիլ, մեռնիլ, սննցնիլ, հազնիլ, հասնիլ, ծնիլ, սնիլ:

Նաեւ սկսիլ, փրքիլ, պրծիլ, նստիլ, որոնց Հրամայանք կ'ըլլայ սկսե՛, փրքե՛, եւ այլն:

Գ. Լծորդութենէն. — Գիրնալ, յոգնալ, գիտնալ, մեծնալ, սեւնալ, գողնալ, մոռնալ և ուրիշ շատեր, որոնց ցանկը պիտի տեսնենք յաջորդ 67 երեսին մէջ:

9. Դէմ առ դէմ խոնարհեցէ սա բայերը.

Ա. Լծորդութիւն 1. Ներել 2. Մտնել:

Բ. » 1. Գտնիլ 2. Հասնիլ:

Գ. » 1. Երեթալ 2. Մոռնալ:

10. Հարցումներուն պատասխանեցէ: (Գ. Վ.ժ. էջ 51, Հրն. 48):

1. Զօրապետ կ'ըսուի ... (նյ) — 2. Գնորապետ կ'ըսուի ... (նյ), — 3. Հագարապետ կ'ըսուի ... (նյ) — 4. Հարիւրապետ կ'ըսուի ... (նյ) — 5. Զօրախումբ կ'ըսուի ... (ինչ) — 6. Հրամանատար կ'ըսուի ... (նյ):

11. Որոշեցէ՛ք կենդանիներ, բոյսեր, հանքեր:

Վառեկ, կոտեմ, լեղակ, ոսպ, Թրթուր, կատու, մեխակ, աղուէս, առուլոյտ, խղունչ, գան, ազատքեղ, կուզ, լոլիկ, աղ, խեչախառ, պղպեղ, արծիճ, սորլոյ, երկրմայր, ծարիր, ժայռ, ծովագնի, կիր, աղաման:

12. Գրով ու բերնուց պատասխանեցէ՛ք.

1. Ի՞նչ կ'ըսուի այն անունը որուն նշանակած բանը (զնչաւոր էակ կամ անշունչ առարկայ) կրնանք տեսնել, կամ կրնանք շօշափել — 2. Ի՞նչ կ'ըսուի այն անունը որուն նշանակած զգալիարը մտրով միայն կ'ըմբռնենք: 3. — Ի՞նչ կ'ըսուի այն անունը որ տեսակի մը մէջ միայն մէկ անձի կամ առարկայի կրնայ պատշաճիլ: — 4. Ի՞նչ կ'ըսուի այն անունը որ միեւնոյն տեսակէ ամէն առարկաներու կրնայ տրուիլ: 5. — Ի՞նչ թիւ է այն անունը որ միայն մէկ առարկայ կը ցուցնէ: 6. — Ի՞նչ ըսել է Յօրնակի:

13. Հարցումներուն պատասխանեցէ՛ք. (Գ. Վ.ժ. էջ 51. Հրն. 48, Ծափօրութիւն):

1. Ի՞նչ է դասակ կամ գումարտակ:

2. » է վաշտ:

3. » է գունդ:

4. » բանակ:

1. Ի՞նչ կը կոչուի դասակին պետը — 2. Վաշտին պետը — 3. Գունդին պետը — 4. Բանակին պետը:

14. Դէմ առ դէմ գրեցէ՛ Անորոշ ամականներն ու Անորոշ դերանունները:

15. Սա անուններուն բով մէյմէկ յակացուցիչ դրէ՛ք:

1. ... գաւազանը — 2. ... ձիւրը — 3. ... գոյնը — 4. ... էլը — 5. ... պտուղը — 6. ... կոճակը — 7. ... բիբը — 8. ... եղունգը — 9. ... խոյրը — 10. ... ամանը — 11. ... թեւը — 12. ... մաղիլները:

4. Ի՞նչ գիտէ՛ք նեղ, նիչ, նայ վերջացող բայերուն վրայ: — 5. Որո՞նք են բային Արմատական ժամանակները: Որո՞նք են երեք Լծորդութեանց բայերուն տիպար ձեւերը: — 6. Նեղ, նիչ, նայ յանգող բայերուն՝ տիպար ձեւերէն տարբերութիւնը ո՞րն է: — 7. Ո՞ր բայեր այս տարբերութիւնը ունին:

5. ԳՅՍ. — ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա Ղ Օ Յ Ք

Ո՛վ մեր Հայրը, որ երկնի մեջ ես,
 Թ՛ո՛ղ սուրբ ըլլայ
 Քու վե՛ն անունդ յաւերժապէս երկրի վրայ.
 Եւ քու արեւոյութեանդ փառքով
 Յոյց տուր նամբան ապահով,
 Ու մեզ մօտեցո՛ւր անանց աշխարհին
 Ծըծելու շողը երկնային:

Ո՛վ մեր Հայրը, որ երկնի մեջ ես,
 Թ՛ո՛ղ միշտ ըլլայ
 Քու սուրբ կամբըդ նշմարապէս երկրի վրայ
 Եւ քու բարութեամբդ առաստեղծոր
 Հա՛ց տուր խեղճին ամեն օր
 Ու մեզ մօտեցուր անմահ սեղանիդ
 Իբր հրաւիրեալներ աներկմիտ:

Ո՛վ մեր Հայրը, դո՛ւն մեր պարսփին նոր,
 Շնորհե՛ միշտ դուլ,
 Ինչպէս մենք ալ ուրիշներուն պարսփինք բողբուլ
 Եւ քու արդարութեանդ շնորհիւ
 Տո՛ւր մեզ սեր ու սիրտ ազնիւ,
 Եւ մեզ մօտեցուր այն ուղիդ նամբուն
 Զոր ցոյց կուտաս ամենուն:

Ե. ԵՊ. ԳՈՒՐԵԱՆ

1 Հոկտ. 1901, Արմաւ

16. Նոյն ոտանաւորին մէջէն գտէմ Որակական անակամներն ու Գերանուններ: Նաեւ օրինակեցէ՛ք՝ այն բառերը զորոնք չէ՛ք հասկնար:

17. Նոյն ոտանաւորն արձակի վերածեցէ՛ք Եզակի բուռով, այսպէս. — Ո՛վ իմ Հայրս, որ երկինքն ես, եւ այլն:

18. Կէտեուն սեղ դրէք յարմար բառեր. (Գ. Վրժ. էջ 52, Հր. 49):

1. ... կ'ըսուի այն մարդը որ զէնք կը կրէ: — 2. ... կ'ըսուի այն զօրականը որ 10 զինուորի կը հրամայէ: — 3. ... կ'ըսուի այն զօրականը որ 100 զինուորի կը հրամայէ: — 4. ... կ'ըսուի այն զօրականը որ զինուորական շարժումներու կը հսկէ: — 5. ... կ'ըսուի այն զօրականը որ սպայի մը կ'օգնէ: — 6. ... կ'ըսուի այն զօրականը որ 1000 զինուորի կը հրամայէ: — 7. ... կ'ըսուի այն զօրականը որ բանակի մը կը հրամայէ: — 8. ... կ'ըսուի այն զօրականը որ շատ մը բանակներու կը հրամայէ: — 9. ... կ'ըսուի այն զինուորը որ ոտքով կը քայլէ: — 10. ... կամ ... կ'ըսուի այն զինուորը որ ձիով կը կռուի: — 11. ... կ'ըսուի այն զինուորը որ բանակին դրօշը կը կրէ: — 12. ... կ'ըսուի այն զործիրը որով ուսմը կ'արձակուի: — 13. ... կ'ըսուի այն զինուորը որ թնդանօթ կ'արձակէ: — 14. ... կ'ըսուի այն սպաներուն խումբը որ զինուորական զործողութեանց յատակագիծը կը շինէ:

19. Սա բայերէն ծագող Գոյականները գտէ՛ք (Գ. Վարժ. էջ 53, Հրահ. 50):

Քարանալ, ծառանալ, հնչել, սուլել, սկսիլ, պատուել, սառիլ, զրկել, վախնալ, փախչիլ, կասկածիլ, արգիլել, յորդել, զրգուել, պարզել, երկնչիլ:

6. ԳԱՍ. — ԲԱՅԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԳԻՏԵԼԻԿ

Տ. Ա. Գիտելիք. — Առնել, խածնել, քֆնել, պագնել
 բայերուն Արեւմտական ժամանակները սապէս կ'ըլլան.
 Կատարեալ, Առի, առիտ, առաւ, առիւնք, առիւք,
 առիւն:
 Հրամայական. Ա՛ն, առնե՛նք, առե՛ք:
 Անցեալ Դերբայ. Առած:

Գ. Բ. Գիտելիք. — ԶԻՆՎ վերջաւորող բայեր. — Բ. Լծորդութեմէն չիլ վերջացող քանի մը բայեր նիլ ձեւին վըրայ կ'երթան:

Ասոնք են՝ Փայտիլ, փրչիլ, դպչիլ, փակչիլ, բոչիլ:
 10. Նել, նիլ, նալ և չիլ յանգող հետեւեալ բայերը ախար ձեւերուն պէս կը խոնարհին.

Ա. ՆԵՆՎ վերջաւորողներ. — Բննել, զննել, շինել, ժամանել, յանդիմանել, հիմնել, կամնել, օրհնել, օգնել,
 Նոր Դպրոց, Լ. Պրէկ

հսակեղ, վիակեղ, խառնեղ, բունեղ, մասնեղ, մասնեղ, պաս-
նեղ, վասնեղ, զգեսնեղ, զսևազսնեղ, բաժնեղ, սպաննեղ,
սարսղնեղ, խարազսնեղ, ձեկնեղ, ձանձնեղ, ցակցնեղ, սարս-
ձայնեղ, ձգնեղ, եւայլն որոնք կ'ըլլան սիրեղ ին պէս :

Բ. ՆԻԼ վերջաւորողներ. — Յոզնիղ, խոստովանիղ,
բանիղ, խպնիղ, ֆրսնիղ, կործանիղ, հաւնիղ, հառանիղ,
դաւանիղ, ընդունիղ, վարանիղ, տաւանիղ, ծածանիղ, սա-
սանիղ, եւայլն. որոնք կ'ըլլան խօսիղ ին պէս :

Գ. ՉԻԼ վերջաւորողներ. — Կառչիղ, հակզչիղ, կպչիղ,
խաչչիղ, բաֆչիղ, որոնք կ'ըլլան խօսիղ ին պէս :

Դ. ՆԱԼ վերջաւորողներ. Ոռնաղ, մնաղ, զնաղ, սնը-
նաղ, ջանաղ, որ կ'ըլլան կարդաղ ին պէս :

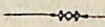
20. Դէմ առ դէմ խոնարհեցէ՛ք Արմատական ժամանակները.

- 1. Առնել 2. Խառնել
- 1. Փախչիլ 2. Կառչիլ
- 1. Ոռնալ 2. Բեռնալ
- 1. Տնտնալ 2. Ամչնալ

21. Կէտերուն տեղ որէ՛ք յարմար բառերը. (Գ. Վարժ. էջ 58, Հրահ. 55) :

1. — Թմբուկը, շեփորը, դաշնակը, ջուծակը, ծնծղան, զանգակը,
դափը, քնարը, տաւիղը, վինը, սրինգը ... են : — 2. Տօ, րե, մի, թա,
սոջ, շա, սի երաժշտական եօթը ... կամ ... են : — 3. Քանդակագործ-
ուծիւնը, երաժշտուծիւնը, նկարչուծիւնը, ճարտարագետուծիւնը ...
են : — 4. ... ը անդրիներ, կոթողներ, արձաններ կը շինէ : — 5. Անձի
մը կամ շէնքի մը՝ բարէ, զանէ կամ արդոյէ պատկերը կ'ըտուի ... : —
6. Կէս մէջքէն շինուած անդրի մը կը կոչուի ... :

Տ. Ո՛րն է բայերուն վրայ Ա. Գիտելիք : — Գ. Բ. Գիտելի՞քը :
10. Նեղ, նիղ, նաղ եւ չիղ յանգող ո՞ր բայեր տպար ձեւերուն վրայ
կ'երթան :

7. ԳԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

22. Սա բայերուն արմատական ժամանակները գրեցէ՛ք.
Ա. Լծորդութիւն. — 1. Գտնել, մտնել, ելլել (ելնել), իշնել, հեծ-
նել, տեսնել (*): 2. Առնել, խաժնել, թքնել, պագնել :

Բ. Լծորդութիւն. — 1. Հասնիլ, բուսնիլ, մեռնիլ, անցնիլ, հազ-
նիլ, հատնիլ, սնիլ, ծնիլ 2. Սկսիլ, փրթիլ, պրծիլ, նստիլ :

Գ. Լծորդութիւն. — Բարկանալ, ճանչնալ, զրտնալ, զողնալ, վախ-
նալ, կենալ, սաճնալ, տարնալ, մօտենալ, մերձենալ, հեռանալ, հասկնալ,
սեննալ, երեւնալ, (երեւիլ, երեւալ), հիւընտնալ, կապտտնալ, քնանալ,
զիրնալ, լոզնալ (լոզանիլ), մեծնալ, վերնալ, ցածնալ, խոտտնալ, փատ-
նալ, բարտնալ, շատնալ, քիչնալ, ստտնալ, իմանալ, մոռնալ, կամենալ :
ուեննալ, գարմանալ, զոհանալ, երողըննալ, ուշանալ :

23. Հարցումներուն պատասխանեցէ՛ք. (Գ. Վարժ. էջ 59, Հր. 56) :

- 1. Ի՞նչ կ'ընէ հովը : 2. Ի՞նչ կ'ընէ մայրը : 3. Ի՞նչ կ'ընէ օդը : 4.
- Ի՞նչ բրաւ Դաւիթ մարգարէն : 5. Ի՞նչ կ'ընէ ծածուկը : 6. Գինին ինչէն
- կը շինուի : 7. Ի՞նչ է կաղամբը : 8. Ի՞նչ ըրաւ Ս. Մեսրոպը : 9. Ի՞նչ ըրաւ
- Գագազ Արթին ամիրա : 10. Ի՞նչ ըրաւ Ֆոթիոս Սուլժան Մէհմէտ, եւ ի՞նչ
- եղաւ Յովակիմ Եպիսկոպոսը :

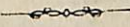
24. Պատճառները դրուած են. հետեւցուցէ՛ք արդիւնքները. (Գ.
Վարժ. էջ 60, Հրահ. 57) ,

- 1. Անցուդարձը դիւրացնելու համար (ինչ կ'ընեն) : 2. Սեննակը օդին
- ցրտուծենէն պահելու համար (ինչ կ'ընեն) : 3. Քրիստոնեաները եկեղեցի
- հրաւիրելու համար (ինչ կ'ընեն) : 4. Երախտն քրիստոնեայ ընելու համար
- (ինչ կ'ընեն) : 5. Ոչխարին բուրդէն հագուստ շինելու համար (ինչ կ'ընեն) :
- 6. Դրեւ-կարդալու եւ կրծուելու համար (ինչ կ'ընեն) : 7. Ծաղիկները զո-
- վացնելու համար (ինչ կ'ընեն) : 8. Ատուածայ աղօթելու համար (ինչ կ'ընեն) :

25. Հետեւեալ խօսքերուն մէջէն ջնջեցէ՛ք Մակբայները :

- 1. Երբեմն հօրս հետ պտոյտի կ'ելլեմ : — 2. Դեռ կերակուր չենք
- կերած : — 3. Ո՛չ կը խօսիմ, ո՛չ ալ կը պատժուիմ : — 4. Հոս եկուր, հոն
- մի երթար : — 5. Շատ յոգնեցուցիր զիս : — 6. Ետքը կը տեսնուիք : —
- 7. Երբեք չեմ ներքեր բեգի սուտ խօսիլ : — 8. Առաջ պղտիկ էի , հիմա
- մեծցայ : — 9. Ինչո՞ւ չես խօսիր : — 10. Վաղը կը գրեմ, այսօր ժամա-
- նակ չունիմ :

(*) Հրամայականը կ'ըլլայ տէս :

8. ԴԱՍ. — ՉՈՐՏՈՒՂԻ ԵՒ ԱՆԿԱՆՈՆ ԲԱՅԵՐ

11. Չարսուղի են այն բայերը որոնց արմատական գրերը կամ վերջաւորութիւնները խոնարհումի աստեղծութիւնէ փոփոխութիւն կը կրեն:

Չարտուղի են. — Բերեղ, դնեղ, զարնեղ, ըննեղ, ըսեղ, սանիղ, ըսլ, սալ, բանալ, դառնալ, իյնալ:

12. Անկանոն են այն բայերը որոնց արմատը կատարեալի և Հրամայականի մէջ բոլորովին կը փոխուի:

Անկանոն են. — Ուտեղ, գալ, երթալ:

13. Չարտուղի և Անկանոն բայերը հետեւեալ կերպով կը խոնարհին:

Անբերայ	Կատարեալ	Հրամայական
Բերել	Բերի, բերիք, բերաւ, բերինք, բերիք, բերին	Կե՛ր, կերե՛ք, ուտե՛նք
Դնել	Դրի, գրիք, դրաւ, եւն.	Դի՛ր, դնե՛նք, դրե՛ք
Չարնել	Չարկի	Չարե՛կ
Ընել	Ըրի	Ըրե՛
Ըսել	Ըսի	Ըսե՛
Տանիլ	Տարի	Տարե՛ր
Լալ	Լացի	Լացե՛
Տալ	Տուի	Տուե՛ր
Բանալ	Բացի	Բացե՛
Դառնալ (*)	Դարձայ	Դարձի՛ր
Իյնալ	Ինկայ	Ինկի՛ր

Ուտել	Կերայ	Կե՛ր
Գալ	Եկայ	Եկո՛ւր
Երթալ	Գացի	Գնա՛

(*) Եւ ասկէ կողմուող ուրիշ բայերուն ուն զրերը տճի կը փոխուին:

26. Իբրեւ մէկ բայ խոնարհեցէ սա վեց բայեր.

Բերել, դնել, զարնել, ուտել, գալ, երթալ:

27. Ըսէ՛ք ի՞նչ են. (Գ. Վարժ, էջ 62, Հրան. 59):

1. Գրիչը, տետրակը, մատիտը ... են:
2. Թռուցիկը, հողը, պուպրիկը ... են:
3. Խնձորը, տանձը, կաղիքը ... են:
4. Կաղնի, ուռի, սալորիին ... են:
5. Պալքանը, Հեմալայան ... են:
6. Արտոյտն ու արագիլը ... են:
7. Հարինին ու տառեխը ... են:
8. Հարբուխը, ջերմը, հիւժախը ... են:
9. Արբեցումիւնը, ծուլումիւնը, ստախոսումիւնը ... են:
10. Գուռը, սէրը, վեհամանումիւնը ... են:
11. Մոնկոլները, Չինացիները, Ռուսերը ... են:
12. Խալամումիւնը, հրէումիւնը, բրիտանիւնումիւնը, կուպաշտումիւնը ... են:

28. Որո՞ւցեցէ բնական եւ արուեստական ճիւրբեր:

Ապակի, հանքածուխ, կինամոն, թուղթ, տուղտ, շաքար, խունկ, կիր, մեղան, պնակ, բեհեզ, գրուխտ, զինի, պղպեղ, սնդուս, բուրդ, թիթեղ, կաշի, կոճակ, բամբակ, սեկ, տորոն, կղմիւտր, կրանիդ, շաղախ, աղիւս, կուպր, վանդակ, խիճ, կիճ, շիշ, պաղլեղ:

11. Ո՞ր բայեր Չարսուղի են: — 12. Ո՞ր բայեր Անկանոն են: — 13. Ըսէ՛ք Չարսուղի եւ Անկանոն բայեր:

9. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

29. Հարցումներուն պատասխանեցէ.

1. Ե՞րբ Յոքնակի է Գոյականը:
2. Ե՞րբ Յոքնակի է բայը:
3. Ի՞նչպէս Յոքնակի կ'ըլլան Էական Դերանունները:
4. Ածականներն ալ Եզակի եւ Յոքնակի ունին:
5. Մակբայները Թիւ ունին:
6. Նախադրումիւնները Թիւ ունին:
7. Բայերը կը հոլովուին:
8. Մակբայներն ու Նախադրումիւնները կրնան հոլովուիլ:

30. Սահմաններուն համապատասխանող բառը գտէ. (Գ. Վրժ. էջ 63, Հրան. 60):

1. Օղակներ, ձող, հաստատուն ձող, ամեղուխ, վերելակ, չուան, գունտ, զլան, եւայլն:
2. Մարմինին այլեւայլ շարժումները կ'ուժովցնեն զնդերներն ու ջիգերը, կը զիւրացնեն արիւնին շրջաբերումիւնը, եւ մարմինին կուտան առուզումիւն, զիւրաշարժումիւն, կորով, առողջումիւն:
3. Մարմինին մէջ գտնուող միւսերը կամ մասները. — Գլուխի ոսկոր. — Շարժում առողջ Թեւեր. — Արիւնի խողովակներ. — Ողնաշարի մէջ գտնուող կապուղ հիւթ. — Մարմինին ոսկորներու ամբողջումիւնը:
- 4.

Գանկ, կողեր, բազկուկ, արմուկուկ, կոնք, բարձ կամ գիստի ոսկոր, ողնաշար, ոլոք եւ խռչակուկ: 5. Լոք կամ սեպէ, սրղիպող, լորտու: 6. Կմայք չունեցող կենդանի (քոչլ սար) որ կ'ըսուի նաեւ կակղամորթ: 7. Երկակենցալ:

31. Ըսէք ո՞ր բաներ ունենալու են սա յաշկուքիւնները. (Գ. Վարժ. էջ 64, Հրահ. 61):

1. ... օղակէտ ըլլալու է: — 2. ... սննադարար ըլլալու է: — 3. ... առողջարար ըլլալու է: — 4. ... մաքուր ըլլալու է: — 5. ... վայելուչ ըլլալու է: — 6. ... սուր ըլլալու է: — 7. ... հաւատարիմ ըլլալու է: — 8. ... աշխատասէր ըլլալու է: — 9. ... յարմար ըլլալու է: — 10. ... ուղիղ ըլլալու է:

10. ԳԱՍ. — ԲԱՅԵՐՈՒՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

14. Վեց սեռակ բայ. — Բայերը վեց տեսակ են. Էական, Ներգործական, Չեզոք, Կրաւորական, Անցողական, Միադիւր:

15. Էական բայը. — Էական կ'ըսուի եՄ բայը որուն աներեւոյթն է ըղլալ, և վիճակ, գոյութիւն կը նշանակէ: Միւս բայերը ասոր օգնութեամբ կը կազմուին:

16. Ներգործական է այն բայը որուն հետ կը գըտնուի Սեռի խնդիր մը: Ներգործական բային տէրը ուրիշի մը (Սեռի խնդիրին) վրայ գործողութիւն մը կը կատարէ:

17. Կրաւորական բայը Ներգործականին հակառակ ձեւն է, և կը յայտնէ թէ գործողութիւնը ուրիշի մը (Բնութեան խնդիրին) կողմէ կը կատարուի ենթակային վրայ:

Օրինակ. — Նաւաստին առագաստ պարզեց:

Հոս՝ պարզեց Ներգործական բայ է, նաւաստին՝ Տէրբայի, առագաստ՝ Սեռի խնդիր:

Երբ ըսեմ Առագաստը (ենքամայ) պարզուեցաւ նաւաստիին, այն ատեն պարզուեցաւ բայը Կրաւորական է:

18. Ներգործական բայը Կրաւորական կ'ըլլայ՝ ծայրը ուիղ կամ աջուիղի փոխելով: Սիրել-սիրուիղ, Խօսիլ-խօսուիղ, Կարդալ-կարդացուիղ:

19. Ներգործական ձեւով խօսք մը կրնանք Կրաւորականի փոխել սապէս. Ներգործական բային Սեռի խնդիրը Կրաւորական բային ենթակայ կ'ընենք (Ուղղական հոլով) և Ներգործականին Տէրբային ալ Բացառական հոլով Բնութեան խնդիր կ'ընենք, ինչպէս վերի օրինակին մէջ:

Ուրիշ օրինակ. — Սարդը ճանճ կ'որսայ:
— Ճանճը սարդէն կ'որսացուի:

32. Սա Ներգործական խօսքեր Կրաւորական րբէ:

1. Տղան գիրքը պատռեց, — 2. Արեւը աշխարհ կը լուսաւորէ: — 3. Նամակը ես գրեցի: — 4. Ես բեզ չեմ մոռնար: — 5. Մենք մարդ չտեսանք: — 6. Ան բեզ շատ կը սիրէ: — 7. Մեկանը հիլ Ռափեց: — 8. Ձեզ հիլ գրկեց: — 9. Օղին տաքուծիւնը մեզ կը նեղէ: — 10. Եւս խաբեց Ադամը: — 11. Գիտուծիւնը կը գարդարէ մեր միտքը: — 12. Լուսարեր կարեց շապիկս:

33. Ո՞ր բաներ սա թերուքիւններն ունենալու չեն. (Գ. Վարժ. էջ 64, Հրահ. 61):

1. ... մուծ ու խոնաւ ըլլալու չէ: — 2. ... վնասակար ըլլալու չէ: — 3. ... պղտոր ըլլալու չէ: — 4. ... Թաց ու աղտոտ ըլլալու չէ: — 5. ... պուտուտած, փոշոտ ըլլալու չէ: — 6. ... գուլ կամ բուծ ըլլալու չէ: — 7. ... շատախօս, գող, ծոյլ ըլլալու չէ: — 8. ... յամառ, ըմբոստ, ապուշ ըլլալու չէ: — 9. ... ծակ, աղտոտ, նեղ ըլլալու չէ: — 10. ... խորտուբորդ, քարուտ, ցեխոտ, դարուփոտ, փշաւից ըլլալու չէ:

34. Այբուբենի կարգով գրեցէք Անորոց Դերանունները:

35. Սա խօսքերն ամբողջացուցէք. (Գ. Վրժ. էջ 63, Հրահ. 62):

1. Ածուխը, բնածուխը, հանքածուխը, փայտը կը գործածուին ... (ինչի համար): — 2. Ճարպը, ձէժը, քարիւղը, օդային կազը, մեղրամոմը կը գործածուին ... (ինչ բանի): — 3. Կը ճանչնանք հետեւեալ ... , ճարպ, ձէժ, կարագ, խաշխաշի եղ, վարդի եղ, նուշի եղ, ընկուզի եղ,

բանականի եղ, շուշմայի եղ . . . , եւն. — 4. Ասոնցմէ՛ ձէժը, կարողը, եւն. կ'ուտուին. — 5. Ճարպը բնական եղ է, իսկ միւսները արուեստական են.

14. Բայերը քանի՞ սեսակ են : — 15. Ո՞րն է էական բայը : — 16. Ի՞նչ կը ցուցնէ ներգործական բայը : — 17. Իսկ Կրաւորական՞նր : — 18. Ներգործական բայը ի՞նչպէս Կրաւորական կ'ըլլայ : — 19. Ներգործական ձեւով խօսք մը Կրաւորական ձեւի փոխելու կանոնը ո՞րն է :

11. ԳԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

36. Էջ 67. Հրահ. 22ի Բայերուն Գոյական կամ Ածական ար մասները գտէ՛ք, այսպէս. — [Դիւտ, մուտք, էլք, էջք, հեծանելիք, տեսք, առք, խածուածք, թուք, պագ, հաս, բոյս, մահ, եւայլն :

37. Զանազան խումբէ տունկեր. (Գ. Վարժ. էջ 70, Հրահ. 67) :

1. Սենդատու տունկ — Գետնախնձոր, բրինձ, ոլոռ : — 2. Թելուտ տունկ — Վուշ, բուսկակ, կանեփ : — 3. Գունատու տունկ — Տորոն, քրքում : 4. Իւզային տունկ — Չիժապտուղ, խաշխաշ, նուշ : — 5. Բուժիչ տունկ — Մորոշ, Թանթրուենի, սնանուխ, երիցուկ : — 6. Խնկահոտ տունկ — Կենսոնն, մեխակ, սխտոր, պղպեղ, կոնապղպեղ : — 7. Թուշաւոր տունկ — Մեկոն, մոլեխինդ, ակոնիտոն (կամ ընձախոտ) :

38. Խոնարհեցէ՛ք սա բայերը՝ միասին :

Կ'ուտեմ եւ ապա կը զոհանամ, կ'ուտես եւ ապա կը զոհանաս, եւն. :

39. Սա Ածականներուն կցելով պէս, քար, գին մասնիկներ՝ եղանակական մակբայի փոխեցէ՛ք.

1. Մեծ, յատուկ, վերջ, նախ, առատ, մանաւոր, ծանր, դառն, անկեղծ : — 2. Քաշ, սարուկ, հեզ, խօլ, սաստիկ, վեհանձն, լուրջ, սովոր, վատ : — 3. Ուժ, անձուկ, եռանդ, մոլի, ջերմ :

12. ԳԱՍ — ԲԱՅԵՐՈՒՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ (Շար.)

20. Զէզոք բայը ինք իրեն կատարուած գործողութիւն մը կը յայտնէ՝ որ ուրիշին չ'ազդէր եւ ուրիշէն չ'ազդուիր :

21. Անցողական բայ. — Անցողական է այն բայը՝ որուն գործողութիւնը ենթական ուրիշի մը կատարել կուտայ :

Անցողական բայը կը շինուի ներգործական եւ Զէզոք բայերէն, ցնէր կամ եցնէր վերջաւորութեամբ՝ որ կը կցուի բայերուն արմատին :

Անցողական կը շինուի նաեւ սալ բայով :

Օրինակ. — Միրել-սիրցնէր, խօսիլ-խօսեցնէր, կարգալ-կարդացնէր, մեռնիլ-մեռցնէր, լալ-լացնէր :

Կամ՝ գրել-գրել սալ, կը բերենք-բերել կուսակ, կ'երգեն-երգել կուսակ, եւայլն :

22. Միադէմ բայ են անոնք որ յայտնի եւ որոշ Տէր բայի չունին եւ միայն Եզակի Գ. Դէմքով կը գործածուին ամէն ժամանակի ու եղանակի համար : Մասնաւորապէս օղին վիճակը ցոյց տալու համար կը գործածուին : Անձրեւեց, պիտի ձիւնէ, կը մթնէ, աստիկ ցուրս է :

Միադէմ են նաեւ սա ձեւ բայերը. Կը կարծուի, կ'ենթադրուի, կ'երեւայ, պիտի է, հարկ է, քաւակսն է :

40 Հետեւեալ 5 սեսակ բայերը մէյմէկ խօսքի մէջ գործածեցէ՛ք.

1. Խեղդել, ամիւլել — 2. Մեռնիլ, տաքնալ — 3. Խեղդուիլ, ամիւլուիլ — 4. Հագցնել, տաքցնել — 5. Խեղճ է, կ'երեւայ, կը վայլէ, անկարելի է, հաւանական է :

41. Ամբողջացուցէ՛ք սա խօսքերը. (Գ. Վարժ. էջ 69, Հրահ. 66) :

1. Փրօցը գործիք մ'է որով . . . : — 2. Հովանարը գործիք մ'է որով . . . : — 3. Զրահը երկամէ՛ զգեստ մ'է զոր . . . : — 4. Վահանը երկամէ՛ կլոր գործիք մ'է որով . . . : — 5. Բարանը գործիք մ'է որով . . . : — 6. Աղեղը գործիք մ'է որով . . . : — 7. Սաղաւարտը գարգմանակաւոր գլխարկ մ'է զոր . . . :

42. Սա Յասկացուցիչներուն քով մէյմէկ Յասկացեալ դէ՛ք.

1. Արծիւն . . . : 2. Թռչունին . . . : 3. Խունկին . . . : 4. Եպիսկոպոսին . . . : 5. Ոտքին . . . : 6. Աչքին . . . : 7. Տափատին . . . : 8. Ծուռին . . . : 9. Գրքին . . . : 10. Ոսկիին . . . : 11. Պատին . . . : 12. Վարդապետին . . . :

20. Ի՞նչ կը յայտնէ Զէզոք բայը : — 21. Ի՞նչ կը յայտնէ անցողական բայը : Ի՞նչպէս կը շինուի, (օրինակ տուէ՛ք երկու կերպէն ալ) : — 22. Ո՞ր բայեր միադէմ են :

13. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

43. Սա հարցումներուն պատասխանեցէք.

1. Բայերը բանի Լծորդութիւն ունին. — 2. Որոնք են Բային եղանակները. — 3. Անորոշ եղանակը բանի ձև ունի. — 4. Անորոշ եղանակը թիւ, դէմք եւ ժամանակ ունի. — 5. Հրամայական եղանակը բանի ժամանակ ունի. — 6. Բացարձակ Ապառնին եւ Ստորադասականը Սահմանակոն եղանակի ո՞ր ժամանակին պէս է. — 7. Ի՞նչ տարբերութիւն կայ Սահմանական անկատարին, Ապառնի անկատարին եւ Ստորադասական անկատարին մէջ :

44. Սա խօսքերն ամբողջացուցէք. (Գ. Վրժ. էջ 71, Հրահ. 68) :

1. Կայծբարը բար մ'է որ ... : — 2. Կարծառը գործիք մ'է որուն վրայ ... : — 3. Շրջընկալը գործիք մ'է որուն վրայ ... : — 4. Մաքորը կամ կոցը գործիք մ'է որով ... : — 5. Թական ու աղեղը երկու գործիք են որոնք ... :

45. Հարցումներուն պատասխանելով խօսքերն ամբողջացուցէք. (Գ. Վարժ. էջ 72, Հրահ. 69) :

1. Երկիրը կը հերկէ (ո՞վ) : — 2. Փայտ կը տաշէ (ո՞վ) : — 3. Միս կը ծախէ (ո՞վ) : — 4. Փայտ կը ջարդէ (ո՞վ) : — 5. Նամակ կը տանի (ո՞վ) : — 6. Յորեն կը ցանէ (ո՞վ) : — 7. Դատ կը վարէ (ո՞վ) : — 8. Դարման կը խնդրէ (ո՞վ) : — 9. (Որոնք) պարտին մեծարել իրենց ծնողն ու վարձապետը : — 10. Հողը կը փորէ (ո՞վ) : — 11. Ծառին վրայ բոյն կը շինէ (ո՞վ) : — 12. Հուները կը խեղդէ (ո՞վ, ո՞ր կենդանին) : — 13. Ժամերը կը նշանակէ (ո՞ր գործիքը) : — 14. Իր ուսկանը ծովը կը ձգէ (ո՞վ) : — 15. Մեզր կը շինեն (որոնք, ո՞ր միջատները) : — 16. Աշխարհ կը լուսաւորէ ու կը տարցնէ (ո՞ր աստղը) : — 17. Իր ոչխարները կ'արածէ (ո՞վ) :

46. Որոշեցէք որձ ու էգ կենդանիները՝ զոս զոս գրելով.

Ոչխար, արթող, առիւծ, զամբիկ, ձի, կով, եղ, շուն, ցուլ, բաժ, այծ, մաքի, եզ, նոխազ, վարուժան, մարի :

14. ԴԱՍ. — ԿՈԶԱԿԱՆ

23. Կոչական. — Մէկը կանչելու համար, անոր անունը կուտանք, այսպէս .

Միևրա՛ն, հոս եկուր : — Փառք քեզ, Ա՛ստուած : Այն անունը որ այսպէս կանչելու կը ծառայէ, կ'ըսուի Կոչական :

24. Կոչականին հոլովը. — Կոչական բառը, (Անուն կամ Գոյական) միշտ Ուղղական հոլով կ'ըլլայ :

25. Անունը առարկայ նշանակող անուններն ալ կըրնան Կոչական ձևով գործածուիլ . Օրինակ . — Գե՛ս, մի՛ զարհուրի՛ր : Ո՛վ սխեղի՛ ծննդախայրս, քեզ կրնամ՛ մոռնալ :

47. Սա խօսքերն օրինակեցէք, Կոչականներուն սակ զիժ փաշտելով :

1. Աստուած, ներք իմ մեղքերուս . — 2. Հայրիկ, ինձի թերթ մը թուղթ տուր . — 3. Խելօք կեցէք, տղար . — 4. Արեւ, արեւ, դուրս ելի՛ր . — 5. Եկուր ինձի, սէր իմ թռչնիկ . — 6. Ի՛նչ անուշ եւ ի՛նչ պէս զով կը փչես, հովիկ . — 7. Ո՛վ մեր Հայրը որ երկինքն էս, Քու անունը Սուրբ Յոշ ըլլայ . — 8. Հոս եկուր, տեսնա աղբար . — 9. Մայրիկ, սիրելի մայրիկ, ա՛լ ասկէ ետքը բեզ չպիտի վշտացնես . — 10. Երջանի՛ց օրեր, ի՛նչ ալ շուտ կ'անցնիր . — 11. Աղջիկ, բեզի կ'ըսեմ, հարսնուկ, դուն լսէ :

48. Սա խօսքերն ամբողջացուցէք. (Գ. Վարժ. էջ 73, Հրահ. 70) :

1. Բուստը, մարգարիտը, գաղտակուրը, ոստրէն, ձուկը բերբեր են որ ... (ուսկից կ'ըլլեն) : — 2. Հաճարն ու սունկը ... (ինչ տեսակ տունկ են) : — 3. Բամբակն ու վուշը ... (ինչ տեսակ տունկ են) : — 4. Տորոնը եւ բրբուժը ... (ինչ տեսակ տունկ են) : — 5. Թաշխաշը, շուշման (ինչ տեսակ տունկ են) : — 6. Մոլորը, թէլը, թանթրուենին (ինչ տեսակ տունկ են) : — 7. Հալուէն ու գուռօքը (ինչ տեսակ տունկ են) : — 8. Մոլիխինդն ու ընձախտը (ինչ տեսակ տունկ են) :

49. Որոշեցէք արմիք, բանջարեղէն եւ քնդեղէն.

Ոսպ, ցորեն, Թրժնչուկ, անուխ, սոխ, բակլայ, սխտոր, ձաւար, լուբիա, գարի, եգիպտացորեն, ռահան, սունկ, ոլոս, սխեռ, պղպեղ, լոլիկ, հաճար, սամիթ, չաման, պատինճան (սմբուկ), ստեպղին, կաղամբ, կոտեմ :

50. Հարցումներուն պատասխանեցէք եւ քսէք քէ ի՞նչ են . (Գ. Վարժ. էջ 74, Հրահ. 71) :

1. Անուծ . — 2. Արմուկ . — 3. Թօղ . — 4. Ծոծրակ, անրակ . — 5. Թոբ . — 6. Ստամբուս . — 7. Երակ . — 8. Կուտկէս . — 9. Դմակ :

23. Ի՞նչ է Կոչականը : — 24. Ի՞նչ հոլով կը դուրի Կոչական Անունը կամ Գերանունը : — 25. Ուրիշ ո՞ր անուններ կրնան Կոչական ըլլալ :

15. ԴԱՍ. — ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՅ ՕԴ Մ'ԸԼԼԱՐ...

«Ա՛խ, ո՛ւր եր որ բաց օդ մ'ըլլար,
Կ'ըսեր քիթեռ մը քեթեւ,
Ասանկ սմբած չէի մընար —

Թափ կուտայի, կ'առնէի քեւ՝
Դաւսեալուն մեջ ծաղկով լեցուն
Ման կուգայի ես ցնծուն:

— Ե՛ս ալ, կ'ըսեր, մեղու մը ժիր,
Բաց օդ կ'ուզեմ որ էս ալ
Գործիս նայիմ ամեն ի ժիր.
Ուրիշէն բան չյուսալ
Ապաւինիլ ջանքիս միճակ՝
Ըսկզբունքս է, քիթեռնակ:

Թարգմ.

51. Որոշեցէք թայերն ու Տերայիները:

52. Վերլուծեցէ՛ք նոյն հասուածից երկրորդ տունը:

53. Հետեւեալ բայերը ներգործական են: Չանոմք Կրաւորական ըրէ՛ք՝ վերջաւորութիւնը ուիչ կամ աջուիչի փոխելով:

Բարբոթել, ոռոգել, գարդարել, անցընել, հասցնել, նեղել, ըսել, տարածայնել, զոյնալ, զրգոնել, խաշել, ընկճել, որսալ, գիտնալ, գտնել, մանել, կարկտել, հաւնել, զարնել, բանալ, ուտել, տալ (տրուիլ), զնել (զրուիլ):

16. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

54. Սա բառերուն սահմանը տուէ՛ք. (Գ. Վարժ. էջ 75, Հրահ. 72):

1. Զղարխէժ. — 2. Կարկիին. — 3. Ծեփիչ. — 4. Մանգաղ. — 5. Կարկան: — 6. Հնոց:

55. ՈՐ Յարաբերականին գործածութիւնը.

1. Ահա արեւը որ աշխարհ կը լուսաւորէ: — 2. Ահա արեւը որուն

ճառագայթները կը խողտացնեն մեր այրերը: — 3. Ահա արեւը, որուն կարօտ ենք: — 4. Ահա արեւը, զոր հիները կը պատէին: — 5. Ահա արեւը, որո՛ւկ լոյս ու շերմութիւն կը բոյսի: — 6. Ահա արեւը որով կ'աճին կ'ուճանան ծառ ու ծաղիկ:

(Վերի օրինակին պէս Որ Յարաբերականը 6 հոլովներով գործածեցէ՛ք երկերկու անգամ:)

56. Սա բայերն Անցողական ըրէ՛ք՝ ցնել վերջաւորութեամբ.

Գրտնիլ, բռնիլ, ուտել (կեր...), բնանալ, մոռնալ, անցնիլ, վազել, պոռձկալ, հասնիլ, խողալ, զողնալ, դառնալ, վախնալ, գիտնալ, մտնել, մտնենալ, հաղնիլ, հոսիլ, մաշիլ, լսել, մեռնիլ, սահիլ, հալիլ, վայել, գիտնալ, պատկիլ, բռնալ, հեծնել, իջնել, երեբալ, երեւալ, փայլիլ, բրբրել, խզնիլ, վերնալ, բարձրանալ, համբառնալ, վերադառնալ, անցրուցանալ, ուսնիլ, բուսնիլ:

17. ԴԱՍ. — ԲԱՅԱՅԱՅՏԻՉ ԵՒ ԲԱՅԱՅԱՅՏԵԱԼ

26. Բացայայտի՛չ. — Երբեմն խօսքի մէջ անունի մը ո՛վ կամ ի՛նչպէս ըլլալը բարատրելու համար ուրիշ անուն մը կը կցենք. Օրինակ. — Մեր եկեղեցիին ֆարոգիչը՝ Խոսրով վարդապետ՝ հիշանդ է: — Յիտա՛ւ՝ մեր փոկիչը՝ աշխարհ եկաւ Բերդեհեմի մեջ:

Աս խօսքերուն մէջ՝ Մեր եկեղեցիին ֆարոգիչը և մեր փոկիչը բառերը աւելի աղէկ՝ բացայայտ կը հասկցնեն թէ ո՛վ է Խոսրով վարդապետ և ո՛վ է Յիտաւ:

27. Բացայայտեալ. — Բացայայտիչ ունեցող բառը կը կոչուի Բացայայտեալ, ինչպէս վերի՝ Խոսրով վարդապետ և Յիտաւ բառերը:

Ու նոյն իսկ Խոսրով վարդապետ բառերն ալ իրարու Բացայայտիչ ու Բացայայտեալ են:

57. Սա խօսքերն օրինակեցէ՛ք՝ ստորագծելով Բացայայտիչները.

1. Մեր գեղին մըխձարը՝ Թորոս ազա՛՛ փորձառու ձերունի մ'է: — 2. Մեր տաներէցը՝ Տէր Գէորգ, բարի բահանայ մ'է: — 3. Ոչխարը՝ այդ հեզ կենդանին՝ մեզի կուտայ իր բուրդը, կանթը, եւայլն. — 4. Ներսէս

Շնորհալի Կաթողիկոսը ապրեցաւ ժթ. դարուն — 5. Մայր եկեղեցին Գում Գարուի մէջ է: — 6. Հեանդանոցի հիմնադիրը Պէգճեան Յարութիւն Ամիրան է: — 7. Շունը՝ այդ հաւատարիմ կենդանին՝ մեր ոչխարները կը պահպանէ:

58. Սա բառերուն սահմանը տւէ՛ք. (Գ. Վրժ. էջ 79, Հրահ. 76):
1. Մարգարէ, գուշակ, — 2. Հեռադիտակ, — 3. Մանրագէտ, — 4. Զերմագափ, — 5. Փարոս, — 6. Կողմացոյց, — 7. Շանձարգել:

59. Նախադուքիւններուն Գերանուն խնդիր փոխեցէ՛ք եւ տեղը դրէ՛ք Գոյական խնդիրներ՝ միեւնոյն հոլովով. Օրինակ. — Անոնց ներքեւ. — Արուին ներքեւ:

1. Անոնց ներքեւ, մեր դիմաց, իմ առջեւ, ասոր ետեւ, անոր վրայ, մեր մէջ, անոնց տակ, — 2. Ինձի համար, ինչի հետ, անոր դէմ, մեզի չափ, անոնց մօտ. ձեզի պէս, — 3. Ինձմէ զատ, անկէ ի վեր, մեզմէ դուրս, — 4. Մինչեւ անոնք, դէպի բեզ:

60. Որոճեցէ՛ք քաղեր եւ մեծաղներ:
Պիլինձ, աղամանդ, զմրուխտ, անագ, շափիւղայ, անդիկ, ապառաժ, կրանիդ, սուտակ, փերուզակ, կրօքար, գայլախագ, բիւրեղ, խին, անագ, երկամ, զառիկ, կապար արծաթ, ոսկի:

26. Ի՞նչ է բացայայտիչը: — **27.** Ի՞նչ է Բացայայտեալը:

18. ԴԱՍ. — ՇԱՂԿԱՊ

28. Շաղկապ կ'ըսուին այն բառերը որ երկու բառ կամ երկու խօսք իրարու կը կապեն:

Օրինակ. — Ծով ու ցամաք: Կե՛ր, եթէ անօթի ես: Կ'ուզեմ որ մարդ ըլլաս:

Աս խօսքերուն մէջ ու, եթէ, որ բառերը Շաղկապ են:

29. Գլխաւոր շաղկապներն են. — Ու, եւ, թէ, եթէ, թիւ, որ, երբ, ո՛չ թէ, բայց, կամ, մասնաւոր, որովհետեւ, ինչու որ, իսկ, որպէս զի, այ, քան թէ, եւայլն:

30. Շփոթելու չէ. — Որ Յարաբերական դերանունը չփոթելու չէ որ Շաղկապին հետ:

Այլատէ՛ որ ուտես. (հոս Շաղկապ է):

Քարը, որ կարծր մարմին է, կը գործածուի տուն շինելու. (հոս՝ որ բառը Յարաբերական դերանուն է):

31. Կոյնպէս. չփոթել՝ ա՛յ Շաղկապը (որ Գոյականն է և Գերանունին քով կը դրուի), և ա՛յ Մակբայը (որ Բային քով կը դրուի):

Հա՛յրս ալ, ե՛ս ալ վաղը գեղ կ'երթանք. (հոս Շաղկապ է): Ա՛յ չեմ ուզեր որ զիս սիրես. (հոս՝ ալ բառը Մակբայ է):

61. Սա խօսքերն օրինակեցէ՛ք՝ Շաղկապներն ստուգածելով.

1. Եթէ անօթի ես, հաց կեր, — 2. Շունն ու կատուն ընտանի կենդանի են, — 3. Զուր խմէ քանի որ ծարաւ ես, — 4. Մարդ է անասուն շնչաւոր են, — 5. Կը պատկիմ երբ որ բունս զայ: — 6. Պատու հանը զոցեցի, ինչու որ օղը ցուրտ է: — 7. Կօշիկը հոնէ, որովհետեւ ցեխտտ է: — 8. Շատ աշխատելու ես, մանաւանդ հայրենի դասիդ: — 9. Առողջութեանդ հոգ տար, որպէս զի չհիւնդնաս: — 10. Աւելի լաւ է խաղալ քան թէ անգործ ու պարապ նստիլ:

28. Ո՞ր բառեր շաղկապ են: — **29.** Որո՞նք են Շաղկապները: — **30** եւ **31.** Ի՞նչ օ՛րէք որ եւ ալ բառերուն վայ:

19. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

62. Սա բառերուն սահմանը տւէ՛ք. (Գ. Վրժ. էջ 80, Հրահ. 77):
1. Մձեռորտ, — 2. Երկնաբար կամ օդաբար, — 3. Օդերեւոյթ, — 4. Ասուպ, — 5. Արբանեակ, — 6. Երածան, աղեղ, նշանակ, — 7. Առանցք, Եղիսի (Այն կէտը որուն վրայ կը դառնայ մարմին մը):

63. Հետեւեալ բայերը ի՞նչ տեսակ են՝ Էական, Ներգործական, Կրաւորական, Զէզո՞ք, Անցողական թէ Միադէմ:

Կերաւ, մտնել, բնացանք, գացին, կ'առնուի, կարելի է, մտցուր, հանեցի, խոստովանէ, պատմեցի, ստանալ, մուրաց, գովուեցաւ, կերցուցի, չ'ուտուիր, կը լզէ, լռեցէք, պառկէ, ելէք:

64. Սա բառերը իրեն բնութեան խնդիր գործածեցէ՛ք մէյմէկ խօսքի մէջ: (Գ. Վարժ. էջ 90, Հրահ. 87):

1. Իր սիրոյդ, — 2. Գիշերուան, — 3. Զիւնով, 4. Զրահով, — 5.

Ծառին վրայ. — 6. Արեւէն. — 7. Որդերով, բոյսերով, հատիկներով: — 8. Կաթով. — 9. Իր Սչնամփներուն. — 10. Իր զաւկին. — 11. Իր մօրը. — 12. Թշուառութեան. — 13. Քամին. — 14. Դրախտէն.

20. ԳԱՍ. — ԶԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՄԻՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

32. Զայնարկութիւն կամ Միջարկութիւն կ'ըսուի այն բառը որ վախ, զարմանք, բարկութիւն, փախաք, զղջում, ուրախութիւն, զգուանք, եւ այլն կը յայտնէ:

Օրինակ. — Մէ՞ղբ որ դասդ չես գիտեր: — Օ՛ն, քե՛զ տեսնեմ, ասկէ ետքը աղէկ աչխատէ:

33. Զայնարկութիւններն են. — Ա՛խ, վա՛խ, ո՛հ, է՛հ, ա՛յ, վա՛յ, աւա՛ղ, ափա՛ս, երանի՛ք թէ, իցի՛ւ թէ, մե՛ղբ, ո՛վ, ժ՛ն, կեցցե՛ք, կեցցե՛ս, եւ այլն:

Միջարկութիւն կ'ըսուի անոր համար որ խօսքին մէջ կը գրուի առանց իմաստին հետ կապ ունենալու:

65. Օրինակեցէ՛ք սա խօսքերն՝ usուագծելով Միջարկութիւնները:

1. Երանի՛ հեզբուն. — 2. Մե՛ղբ, մե՛ղբ որ ժամանակդ պարագ կ'անցընես. — 3. Ապրի՛ս, տղաս. — 4. Օ՛ն, եկէ՛ք զբօսանքի իշնենք. — 5. Աւա՛ղ, մեներ է խեղճ տղան. — 6. Ա՛յ չարածճի, դ՛ն ալ հոս ես եղեր. — 8. Ա՛հ, մէյը դարունը զար: — 9. Կեցցե՛ մեր ուսուցիչը. — 10. Անէ՛ծք մարդասպանին. — 11. Վա՛յ անպիտան, մատիտս կորսուեր է:

66. Վերոյիցեալ Զայնարկութիւնները զասեցէ՛ք՝ որոշելով թէ ի՛նչ կը յայտնեն՝ ցա՛ւ, երկի՛ւղ, զարմա՛նք, փափա՛ք, եւ այլն:

32. Ի՞նչ է Զայնարկութիւնը: — **33.** Որո՞նք են Զայնարկութիւնները: Ինչո՞ւ Միջարկութիւն ալ կ'ըսուին:

Մ Ո Ւ Յ Ո Ւ Ա Տ

ՆՈՐ ԴՊՐՈՅ

ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹՅՈՒՆ
ՀԱՄԱԼՍԴԻՐՈՆ ԴՐՈՒԹԵԱՄԸ

10. — Դպրոցական տարին 10 ամիս ըլլալով՝ ՆՈՐ ԴՊՐՈՅՆ ալ տասը Պրակներու բաժնուած է, Մէն մի Պրակ կը պարունակէ մէկ ամսուան մէջ ուսանելի առարկաներէն՝ ամէն այն ճիւղերը, որոնք պարտաւորիչ են Նախակրթութեան Դասընթացքին համար:

20. — Դասերու աւանդումը ճշող ժԱՄԱՆԱԿԱՅՈՅՅՐը տպուած է վեցերորդ Պրակին մէջ, իսկ շարանական ԴԱՍԱՅՈՒՅԱԿՆԵՐԸ որոշուած են Թ. Պրակին կցուած յաւելումական թերթով մը:

30. — ՆՈՐ ԴՊՐՈՅԻ պարունակութեան և մեծութին վրայ մանրամասն խօսուած է ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ ԵԱՆՈՒՅԱԳԻՐ անուն մասնաւոր Պրակին մէջ (որ փափաքողներուն ձրի կը ղրկուի), ինչպէս և Ա. Պրակին սկիզբը, Անոնց ընթերցումը կը յանձնարարենք ամէն Ուսուցչի:

40. — ՆՈՐ ԴՊՐՈՅԸ հիմնուած է Համակերպոն Դրութեան վրայ, հետեւողութեամբ Ուսուցչապետ Ա. Սէնեէղի համանուն զործին, որ մեծ հոշակ հանած է և կը զործածուի Եւրոպական առաջնակարգ դպրոցներու մէջ:

50. — ՆՈՐ ԴՊՐՈՅԻՆ շնորհիւ կուրելի կ'ըլլայ հաստատել կանոնաւորութիւն և միօրինակութիւն՝ բոլոր Հայ դպրոցներու մէջ ուր ընդունուած է:

60. — ՆՈՐ ԴՊՐՈՅԸ ամէնէն լուսամիտ առաջնորդն է Հայ Ուսուցչիչին և անոր կը թելադրէ ժամանակակից կրթութեան ոգին և մանկավարժութեան գործնական եղանակները:

70. — ՆՈՐ ԴՊՐՈՅԸ կարելի է ստանալ զատ զատ Պրակներով և կամ 10 պրակը միասին կազմուած:

80. — Ամբողջ 10 Պրակին զինն է Պոլսոյ համար 30 դրուշ, գաւառներու համար 35 դրուշ, արտասահմանի համար 8 ֆրանք (3 րուպլի), Փոսթի ծախքը մեր վրայ է:

90. — Պրակները զատ զատ կը ծախուին Ծական դրուշի:

100. — Տասը ձեռք մէկէն գնողը 1 ձեռք նուէր կը ստանայ:

آستانه د سرکه چیده خوراسانچيان خاندنه سمپاٲ افدي داوديان

Հասցէ. — ՍՄԲԱՏ ԷՑ. ԴԱԻԹԵԱՆ

Խօտաւանձեան խան, Սիրիճի, Կ. Պոլիս